

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

DRAAMAKASVATUS ITSEILMAISUN TUKENA VARHAISKASVATUKSESSA

Opinnäytetyö

TEKIJÄ/T:

Leena-Maija Ruokolainen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Leena-Maija Ruokolainen	
Työn nimi Draamakasvatus itseilmaisun tukena varhaiskasvatuksessa	
Päiväys 1.4.2021	Sivumäärä/Liitteet 41
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion kaupunki	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tavoitteena oli suunnitella draamakasvatukseen perustuvia toimintatuokioita varhaiskasvatukseen. Kehittämistyön toimeksiantajana toimi Kuopion kaupungin päiväkoti. Kehittämistyönä laadittiin kuudesta erillisestä toimintatuokiosta koostuva pedagoginen kokonaisuus, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten ilmaisutaitoja harjoittelemalla eri ilmaisumuotoja. Draamakokonaisuuteen sisältyvien toimintatuokioiden avulla voidaan myös tukea lasten sosioemotionaalista kehitystä varhaiskasvatuksessa. Toimintatuokit suunniteltiin ja toteutettiin pienryhmälle kevään 2021 aikana. Pienryhmään osallistui yhteensä kuusi iältään 5–6-vuotiasta lasta.</p> <p>Kehittämistyön etenemistä kuvataan lineaarisen mallin avulla. Prosessissa on erotettavissa neljä selkeää työvaihetta, jotka ovat: tavoitteiden asettaminen, suunnittelu, toteutus ja arviointi. Kehittämistyön teoriataustana käytettiin teoriaa lasten emotionaalisen kehityksen tukemisesta sekä hyödynnettiin draamakasvatuksen sisältöjä ja käsitteistöä.</p> <p>Toimintatuokioiden pedagogisia valintoja tehdessä huomioitiin lasten ilmaisun olevan kokonaisvaltaista ja eri ilmaisumuotoja luovasti yhdistelevää. Toimintatuokioiden sisältöihin valittiin teemoja tunnetaitoihin liittyen ja toimintatuokiolla lapset pääsivät osallistumaan toimintaan aktiivisesti ja tuokioissa yhdisteltiin eri ilmaisumuotoja. Tuokioilla harjoiteltiin myös oman mielipiteen ilmaisua ja perustelua. Toimintatuokioiden ohjauksessa luotiin tietoisesti kannustavaa ja myönteistä ilmapiiriä, jolla tavoiteltiin osallistumiseen kannustavaa oppimisympäristöä. Tavoitteena oli luoda myönteinen oppimiskokemus toimintaan osallistumisesta.</p> <p>Toimintatuokioiden analyysin perusteella havaittiin draamakasvatuksen työmenetelmien soveltuvan hyvin varhaiskasvatuksessa käytettäväksi. Toimintatuokit mahdollistivat lasten aktiivisen toimijuuden ja osallisuuden sekä tarjosivat monipuolisia tilaisuuksia harjoitella ilmaisun eri muotoja.</p>	
Avainsanat: Varhaiskasvatus, draamakasvatus, ilmaisutaidot, pienryhmätoiminta, draamakokonaisuus, prosessidraama, osallisuus	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author(s) Leena-Maija Ruokolainen	
Title of Thesis Drama education in support of self-expression in early childhood education	
Date 1.4.2021	Pages/Appendices 41
Client Organisation /Partners City of Kuopio	
<p>Abstract</p> <p>This thesis is a development work which aimed to develop early childhood education group sessions based on drama education. The client of this thesis was municipal kindergarten of Kuopio. A pedagogical program of six separate group sessions was developed for children to strengthen their ability for self-expression by practicing different forms of expression. The socioemotional development of children in can also be supported with these group sessions. The group sessions were developed and implemented for a small group during the spring of 2021. The group consisted of six children all between ages from five to six years old.</p> <p>The progression of the development is represented with a linear model. The process has four different stages: goal setting, planning, execution and appraisal. The theoretical background for the thesis was the underlying theory of supporting the emotional development of children. The contents and concepts of drama education were also used as a background theory.</p> <p>Pedagogic choices regarding the group sessions were made with the fact in mind that expression of children is holistic and it creatively combines different forms of expressions. Themes related to emotional skills were chosen for group sessions and children were able to participate actively and combine different forms of expression during the meetings. Expressing and reasoning one's own opinions were also practiced in group sessions. In the guidance of group sessions, a supportive and positive atmosphere was created to achieve a supportive learning environment. The aim was to create a positive learning experience from participation in the activity.</p> <p>Based on the analysis of the group sessions, it was noticed that the work methods of drama education suit well in early childhood education. The group sessions enabled children to be active participants and offered diverse opportunities to practice different forms of expression.</p>	
<p>Keywords</p> <p>Early childhood education, drama education, self-expression skills, small group activities, process drama, participation</p>	

SISÄLTÖ

DRAAMAKASVATUS ITSEILMAISUN TUKENA VARHAISKASVATUKSESSA	1
1 JOHDANTO	5
2 ILMAISUN MONET MUODOT VARHAISKASVATUKSESSA.....	7
3 LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS VARHAISLAPSUUDESSA	9
3.1 Sosioemotionaaliset taidot	9
3.2 Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	10
4 DRAAMAA, DRAAMAKASVATUSTA VAI PEDAGOGISTA DRAAMAA?	12
4.1 Moniulotteinen draamakasvatuksen käsite	12
4.2 Draamakasvatus ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	13
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	15
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	17
7 KEHITTÄMISTYÖNÄ DRAAMAKOKONAISUUS ITSEILMAISUN HARJOITTELUUN	19
7.1 Ensimmäinen toimintatuokio: Omakuvan tekeminen ja oman mielipiteen ilmaisu	20
7.2 Toinen toimintatuokio: Miltä minusta tuntuu tänään? Omien tunteiden ilmaisu	21
7.3 Kolmas toimintatuokio: Itseilmaisu soittimien avulla	22
7.4 Neljäs toimintatuokio: Millainen on kiva kaveri? Vahvuuksien löytäminen	22
7.5 Viides toimintatuokio: Mistä minä pidän? Mistä minä en pidä? Omien mieltymysten ilmaisu	23
7.6 Kuudes toimintatuokio: Mitä Miska-pöllö on oppinut?	24
8 POHDINTA.....	26
8.1 Toimintatuokioiden arviointi.....	27
8.2 Eettiset lähtökohdat	28
8.3 Hyödynnettävyys ja kehittämisideat	29
LÄHTEET	30
LIITE 1: TIEDOTE HUOLTAJILLE.....	32
LIITE 2: DRAAMAKOKONAISUUS: MISKA-PÖLLÖN TARINA	33
LIITE 3: TEHTÄVÄMONISTE	40
KUVALUETTELO	
KUVA 1. Prosessikaavio	17

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus on monipuolinen ja laaja kokonaisuus, joka muodostuu kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta. Varhaiskasvatus on luonteeltaan suunnitelmallista ja sillä on paljon eri tavoitteita ja tehtäviä, joiden avulla on tarkoituksena edistää ja tukea lasten kasvua, kehitystä ja oppimista, ja sitä kautta kokonaisvaltaisesti lasten hyvinvointia. (Opetushallitus julkaisuaika tuntematon.) Varhaiskasvatuksen yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi on myös määritelty lasten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.) Tarkasti säädelty ja valvottu varhaiskasvatus mahdollistaa sen, että varhaiskasvatus on koko Suomessa tasalaatuista ja tarjoaa lapsille yhdenvertaisesti mahdollisuuden hyvään kasvuun ja kehitykseen asuinpaikasta riippumatta. Varhaiskasvatuksessa kartutetaan ja opitaan monipuolisesti erilaisia taitoja ja tietoja, ja saadaan erilaisia kokemuksia. Näiden avulla on mahdollista vahvistaa lasten osallisuutta omassa yhteisössään sekä harjoitella aktiivista ja osallistuvaa toimijuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14).

Varhaiskasvatusta säätelee lainsäädäntö ja toimintaa ohjaavat valtakunnalliset ja paikalliset säädökset. Varhaiskasvatuslaki sekä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät varhaiskasvatuksen sisältöä ja toteuttamistapoja. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.) Varhaiskasvatuslaki ohjaa ja määrittää varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ja valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet puolestaan ohjaa paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. (Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2018, 7.)

Suomessa lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on turvattu lainsäädännöllä, ja varhaiskasvatusta järjestetään esimerkiksi päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Lapsen huoltajilla on mahdollisuus päättää siitä, osallistuuko lapsi varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.) Tilastoja tarkasteltaessa on mahdollista todeta, että varhaiskasvatukseen osallistuu varsin huomattava määrä lapsia väestön 1–6-vuotiaista lapsista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän tilastoraportin (THL 2020) mukaan vuoden 2019 aikana varhaiskasvatuksessa oli noin 77 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista. Raportista ilmenee, että prosentuaalista kasvua on tapahtunut kolme prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna. (THL 2020, 1.) Tämän THL:n raportin perusteella on mahdollista todeta, että varhaiskasvatus on Suomessa merkittävä yhteiskunnallinen palvelu, johon osallistuu prosentuaalisesti suuri määrä väestön 1–6-vuotiaista lapsista.

Varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisia perusteita lukiessa eteen tulee käsite laaja-alainen osaaminen. Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluu viisi eri osa-aluetta: *ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja osallistuminen ja vaikuttaminen*. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36). Itseilmaisu ja omien ajatusten kertominen on keskeinen taito, ja se linkittyy vahvasti kaikkiin laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin. Taito ilmaista itseään on tärkeä, jotta on mahdollista tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Itseilmaisu mahdollistaa myös osallistumisen omassa yhteisössään.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ilmaisutaitoja käsitellään useissa eri luvuissa ja yksi varhaiskasvatukselle määritelty tehtävä on tavoitteellisesti tukea lasten ilmaisutaitojen kehittymistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eri ilmaisutavoiksi mainitaan sanallinen, kuvallinen, musiikillinen ja kehollinen ilmaisu. Tarkasteltaessa lasten ilmaisua, on huomioitava, että lasten ilmaisu on luonteeltaan usein kokonaisvaltaista ja siinä yhdistellään usein ilmaisun eri muotoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Lasten ilmaisun kokonaisvaltaisuus ja eri ilmaisumuotojen luovan yhdistelyn mahdollisuus herätti mielenkiinnon valita tämän opinnäytetyön aiheeksi itseilmaisun tukemisen ja harjoittelun varhaiskasvatuksessa. Itseilmaisun harjoittelu on perusteltu aihe varhaiskasvatussuunnitelman painotuksien perusteella. Hyvät ilmaisutaidot ovat tärkeitä sosiaalisissa suhteissa ja ne myös mahdollistavat osallisuuden ja vaikuttamisen. Ilmaisutaitojen harjoittelu tarjoaa lapsille miellyttäviä kokemuksia, mutta samaan aikaan ne voivat vahvistaa taitoja, joita tarvitsee myös tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön aiheen tarkemman rajauksen yhteydessä huomio kiinnittyi draamakasvatukseen ja draamalähtöisiin työtapoihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa draamalähtöiset menetelmät mainitaan keinona kannustaa ja rohkaista lapsia ilmaisemaan itseään esimerkiksi sanallisesti sekä kehollisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 44). Draamakasvatuksen monipuolisuus ja erilaiset soveltamistavat tuntuvat luonteelta keinolta ryhtyä harjoittelemaan itseilmaisua eri tavoin. Opinnäytetyön tarkaksi aiheeksi valikoitui itseilmaisua tukevan materiaalin kehittäminen, jossa hyödynnetään draamakasvatusta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää käyttöön otettavaa valmista materiaalia, jota voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa, kun halutaan harjoitella itseilmaisua draamakasvatuksen menetelmiä käyttäen. Tavoitteena on rakentaa eheä draamakokonaisuus, joka on sellaisenaan käyttövalmis. Lisäksi tavoitteena on, että suunniteltua materiaalia testataan konkreettisesti lapsiryhmän kanssa, jolloin tehtyihin suunnitelmiin on mahdollista tehdä käyttökokemuksen ja havaintojen perusteella tarvittavia muutoksia. Lopputuloksena on mahdollista saattaa valmiit ja testatut toimintasuunnitelmat varhaiskasvatuksen henkilöstön käytettäväksi. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii kuopiolainen kunnallinen päiväkot.

2 ILMAISUN MONET MUODOT VARHAISKASVATUKSESSA

Lapset ovat yksilöitä ja he voivat olla temperamentiltaan ja luonteeltaan hyvin erilaisia. Oman mielipiteen, ajatusten, tunteiden, ja toiveiden ilmaisu ei ole aina helppoa ja yksinkertaista. Toisille omien ajatusten ja mielipiteiden ilmaisu vaikkapa sanallisesti on yksinkertaista, kun taas toista tämä voi jännittää ja se voi tuntua vaikealta. Itseään ja ajatuksiaan on mahdollista ilmaista eri tavoin ja olisi-kin tärkeää, että jokaisella on taitoja ja tilaisuuksia ilmaista itseään.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan vuorovaikutustaidot ja kyky ilmaista itseään ovat keskeisiä henkilön identiteetin, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen yksi merkittävä tehtävä onkin tukea ja edistää lasten vuorovaikutustaitoja sekä taitoja ilmaista itseään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 25.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritelty viisi oppimisen osa-alueita, joista tämän opinnäytetyön lähtökohtien osalta keskeinen on: *Ilmaisun monet muodot*. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40.) Eri tapoja ilmaista itseään on useita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan, että varhaiskasvatuksen tulee tukea lasten ilmaisutaitojen kehittymistä eri tavoin. Erilaisiksi ilmaisutavoiksi nimetään musiikillinen, kuvallinen, sanallinen ja kehollinen ilmaisu. Ilmaisun osalta huomioidaan, että ilmaisu on usein luonteeltaan hyvin kokonaisvaltaista ja monipuolista, mikä mahdollistaa eri ilmaisumuotojen yhdistämisen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42–43.)

Erilaisia ilmaisumuotoja on mahdollista hyödyntää monipuolisesti varhaiskasvatuksessa. Eri ilmaisumuotojen kanssa on mahdollista yhdistellä eri työmenetelmiä ja ilmaisutapoja voi toteuttaa myös moniaistisesti ja erilaisia oppimisympäristöjä apunaan käyttäen. Lasten yksilöllisiä valmiuksia ja taitoja ilmaista itseään tulee tukea ja heille on tärkeää tarjota monipuolisesti keinoja ja välineitä itseilmaisuuksiin eri menetelmiä hyödyntäen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42–43.)

Monipuoliset mahdollisuudet ilmaista itseään, ja harjoitella eri ilmaisumuotoja mahdollistavat lapsille eri ilmaisumuotojen oppimisen ja mielekkäiden kokemusten saamisen. Eri ilmaisumuodot mahdollistavat monipuolisia kokemuksia ja ne harjoittavat erilaisia asioita. Valitut menetelmät ja harjoitukset tulee valita siten, että ne tarjoavat lapsille mahdollisuuksia ilmaista itseään sanallisesti sekä kehollisesti. Itseilmaisun harjoittelussa voidaan hyödyntää varsin monipuolisesti lastenkirjallisuutta, musiikkia, liikettä, taidetta ja kuvia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 44.)

Lapset voivat hyödyntää omaa luovuuttaan ja tuoda esiin omia ajatuksiaan ja tunteitaan esimerkiksi taiteen avulla. Musiikilliset ilmaisumuodot puolestaan mahdollistavat mielekkäät kokemukset musiikista ja musiikin avulla lasten on mahdollista ilmaista itseään laulamisen, soittamisen ja liikkeen avulla. Musiikki voi kannustaa lapsia käyttämään mielikuvitusta ja musiikin avulla on mahdollista harjoitella itseilmaisua varsin monipuolisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42–44.)

Ajatusten ja tunteiden ilmaisussa voi hyödyntää myös kuvallista ilmaisua, jonka mahdollisuudet ovat monipuoliset. Kuvia voidaan esimerkiksi tuottaa monipuolisesti taiteen eri keinoin, kuten maalamalla tai piirtämällä. Kuvia voidaan tulkita, niitä voidaan havainnoida ja niistä voidaan keskustella yhdessä. Kuvallisen ilmaisun avulla voidaan harjoitella monipuolisesti taitoja tulkita erilaisia kuvia ja viestejä, mutta kuvien avulla on mahdollista ilmaista omia ajatuksiaan ja toiveitaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42–44.)

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimii kuopiolainen kunnallinen päiväkotitoiminta, jossa toimintaa ohjaa Kuopion kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma, joka perustuu varhaiskasvatukseen sekä valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet-asiakirjaan. (Varhaiskasvatukseen 540/2018, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.) Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa on omia painotuksia, jotka kuvaavat Kuopion kaupungin varhaiskasvatuksen tapoja ja toimintakulttuuria. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 4.)

Kuopion kaupungin varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin kehittämisen katsotaan olevan jokaisen varhaiskasvatuksen työntekijän vastuualuetta. Henkilöstö on sitoutunut varhaiskasvatuksen yleisiin arvoihin ja eettisiin periaatteisiin. Kuopion kaupungin varhaiskasvatuksessa on laadittu pedagogisen johtamisen vuosikello, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Pedagogisen johtamisen vuosikellossa on määritelty esimerkiksi pedagogisen johtamisen rakenteita sekä myös arviointia. Kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstölle on kehitetty koulutuskokonaisuus, jossa keskeisiksi teemoiksi on nostettu: pedagoginen johtajuus, varhaiskasvatuksen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen, vasupohjainen varhaiskasvatus sekä oppiva ja kehittyvä tiimi. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 25.) Tässä opinnäytetyössä kehitetään materiaalia varhaiskasvatukseen, jonka avulla lasten kanssa voidaan harjoitella itseilmaisua eri tavoin. Pedagogisen toiminnan kehittäminen on linjassa Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman painotuksien kanssa ja Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta näkee, että varhaiskasvatuksen kehittäminen on tavoitteellista ja suunniteltua.

Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa ilmaisun monet muodot on huomioitu monipuolisesti. Eri ilmaisumuotojen tunnistetaan antavan lapsille keinoja hahmottaa sekä kokea ympäröivää maailmaa lapsille soveltuvalla ja innostavalla tavalla. Eri ilmaisumuotoihin tutustuttaessa on mahdollista myös hyödyntää moniaistisuutta, hyödyntää erilaisia työmenetelmiä sekä oppimisympäristöjä. Varhaiskasvatuksessa lapsia tutustutetaan ja rohkaistaan keholliseen ja sanalliseen ilmaisuun hyödyntämällä esimerkiksi draamaa, tanssia sekä leikkiä. Valittujen harjoitusten tavoitteeksi voidaan asettaa, että ne tarjoavat lapsille mahdollisuuksia ilmaista itseään ja viestiä muiden kanssa sekä antaa mahdollisuuden monipuoliseen kielellisiin ja kehollisiin kokemuksiin. Varhaiskasvatuksessa on mahdollista tarjota lapsille mahdollisuuksia ja kokemuksia niin spontaanista ilmaisusta kuin myöskin etukäteen suunnitelluista toiminnoista, joissa ilmaisua harjoitellaan ja mahdollistetaan. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 43–45.)

3 LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS VARHAISLAPSUUDESSA

Sosiaaliset taidot, kulttuurinen osaaminen sekä vuorovaikutustaidot ovat nyky-yhteiskunnassa tärkeitä taitoja. On keskeistä, että osaa kuunnella toisia ja tunnistaa sekä hyväksyy erilaiset mielipiteet ja näkemykset. Identiteetin, toimintakyvyn ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta pidetään merkittävänä, että kykenee ilmaisemaan itseään eri tavoin sekä ymmärtää toisia ihmisiä. (Määttä, Koivula, Huttunen, Paananen, Närhi, Savolainen & Laakso 2017, 5.)

Varhaiskasvatuksessa oleva lapsi on jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Päiväkotipäivän aikana lapsi toimii toisten lasten kanssa sekä on vuorovaikutuksessa useiden eri aikuisten kanssa. Vuorovaikutussuhteissa lapsi tarvitsee monenlaisia sosiaalisia taitoa ja kyky ilmaista itseään on merkityksellinen. Opinnäytetyössä keskitytään tarkastelemaan draamakasvatusta itseilmaisun mahdollistajana ja tukijana, mutta itseilmaisun näkökulmasta on myös tarpeellista tarkastella lasten sosioemotionaalaisia taitoja, niiden kehitystä sekä varhaiskasvatuksen keinoja tukea lasten sosioemotionaalisten taitojen kehitystä.

3.1 Sosioemotionaaliset taidot

Lapsen kasvuun ja kehitykseen kuuluu eri taitojen ja valmiuksien oppiminen ja taitojen kehitys. Puhuttaessa sosioemotionaalisista taidoista, viitataan niillä lapsen kykyyn ja taitoon tunnistaa, tulkita, säädellä ja ymmärtää erilaisia tunteita sekä siihen, miten lapsi toimii muiden kanssa. Sosioemotionaaliset taidot liittyvät kykyyn muodostaa ja ylläpitää ystävyysuhteita tai ristiriitojen sovitteluun ja ratkaisuun. Tunteet ja tunnetaidot ovat keskeisessä roolissa sosioemotionaalisissa taidoissa, koska sosiaalisissa suhteissa hyödynnetään jatkuvasti tunnetaitoja. Kyky tunnistaa erilaisia taitoja ja ilmaista niitä sopivalla tavalla on sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta keskeistä. Hyvät taidot käsitellä ja ilmaista erilaisia tunteita ovat yhteydessä niin sanottuun sosiaaliseen taitavuuteen, ja tämä puolestaan voi vaikuttaa suosioon toisten ihmisten keskuudessa. (Koivula & Laakso 2017, 115–116.) Tunnetaitojen osalta on myös havaittu, että ne saattavat vaikuttaa koulumenestykseen. Hyvään menestykseen koulumaailmassa saattavat vaikuttaa esimerkiksi lapsen kyky tunnistaa ja huomioida toisten tunteita. Taidot tulla toimeen toisten lasten ja aikuisten kanssa sekä kyky osallistua keskusteluihin ja yhteisiin tekemiseen voivat ennakoida hyvää menestystä koulussa. (Määttä ym. 2017, 7–8.)

Tunnetaitoihin voidaan määritellä sisältyvän kyky tunnistaa ja havainnoida erilaisia tunteita sekä kyky säädellä omia tunteitaan ja ilmaista niitä. Tunnetaitojen kehittymisen näkökulmasta on tarpeellista sanoa, että kyky tuntea erilaisia tunteita on synnynnäinen, mutta taidot tunteiden säätelyyn liittyen ovat kehittyviä ja opittavia taitoja, joten niitä on mahdollista harjoitella. (Koivula & Laakso 2017, 116.) Itsensä ilmaisuun liittyy usein monenlaisia tunteita ja hyvä tunteidensäätely- ja ilmaisu on keskeinen taito kaiken itseilmaisun taustalla. Kun lapsi ilmaisee omia ajatuksiaan, hyödyntää hän samaan aikaan monenlaisia sosiaalisia taitoja. Oman mielipiteen ilmaisuun voi liittyä jännitystä, ja joskus omaa vuoroa voi joutua odottamaan, että pääsee ilmaisemaan itseään. Taito säädellä eri tilanteissa heräviä tunteita on tärkeä, jotta lapsi kykenee ilmaisemaan itseään siten, että hän tulee kuulluksi ja nähdyksi toivomallaan tavalla.

Lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen on tärkeää kiinnittää huomiota, koska myönteisellä kehityksellä on useita positiivisia vaikutuksia. Kun sosioemotionaalinen kehitys on myönteistä, se voi edistää lapset terveyttä niin henkisesti kuin fyysisestikin. Myönteisen sosioemotionaalisen kehityksen tunnustetaan myös ennaltaehkäisevän käyttäytymiseen liittyviä haasteita. (Määttä ym. 2017, 7–8.)

Sosioemotionaalisten taitojen yhteydessä voidaan myös puhua käsitteestä sosiaaliset taidot. Puhuttaessa lapsen sosiaalisista taidoista, tarkoitetaan niillä esimerkiksi taitoja sekä valmiuksia, joiden avulla lapsi kykenee toimimaan ympäristössään ja erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisten taitojen avulla lapsi ratkoo arkipäivän ongelmia ja on vuorovaikutuksessa toisten kanssa, jolloin tilanteista voi seurata myönteistä kanssakäymistä ja lapsi pääsee esimerkiksi omasta aloitteestaan mukaan yhteisiin leikkeihin. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 61–62.)

Sosiaaliin taitoihin määritellään usein kuuluvaksi kolme eri osa-aluetta: prososiaalinen käyttäytyminen, ongelmanratkaisutaidot sekä ystävyysuhteet. Prososiaaliseen käyttäytymiseen kuuluu keskeisesti myönteinen vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa, jolloin henkilö osaa esimerkiksi huomioida toiset ja kykenee auttamaan ja lohduttamaan muita. Ongelmanratkaisutaidoissa keskeisenä pidetään taitoja vastaanottaa ja käsitellä informaatiota ja toimiaan tämän perusteella vastuullisesti erilaisissa tilanteissa. Ystävyysuhteisiin kuuluu taidot luoda ja ylläpitää erilaisia sosiaalisia suhteita. (Koivula & Laakso 2017, 119.)

3.2 Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Kun lapsi ilmaisee itseään, hän hyödyntää sosiaalisia taitojaan. Sosiaaliset taidot kehittyvät yksilöllisesti ja kehitykseen vaikuttavat niin synnynnäiset ominaisuudet kuin myöskin kasvuympäristö. (Koivula & Laakso 2017, 120). Tämän opinnäytetyön lähtökohdista on mielenkiintoista tarkastella sitä, miten sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä on mahdollista tukea varhaiskasvatuksessa.

Lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehityksen näkökulmasta on tarpeellista nostaa esiin lapsuuden vuorovaikutussuhteiden merkitys. Lapsuudessa koetuissa ihmissuhteissa lapsi oppii erilaisia malleja vuorovaikutuksesta ja nämä vaikuttavat esimerkiksi lapsen kykyyn käsitellä ja ymmärtää toisia ihmisiä ja ihmissuhteita, mutta niillä on myös merkitystä siihen, miten lapsi muodostaa käsityksen itsestään. Tämä kiintymyssuhde ja vuorovaikutus huomioiden onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tiedostetaan varhaisten vuorovaikutussuhteiden merkitys lapsen kehitykselle ja kasvuille. (Koivula & Laakso 2017, 120–121.)

Itseilmaisun näkökulmasta on tarpeellista nostaa esiin, että varhaiskasvatukseen siirtyvä lapsi siirtyä todennäköisesti itselleen uudenlaiseen ympäristöön, jossa hän kohtaa uusia lapsia ja aikuisia. Lapsi harjoittelee olemaan osa ryhmää ja toimimaan ryhmässä ja samalla hän harjoittelee ilmaisemaan itseään päiväkodissa. Itseilmaisuus voi olla haastavaa lapselle ja myös kasvattajan voi olla vaikea tulkita lasta, jos käytössä ei esimerkiksi ole vielä sanoja tai niitä on niukasti. Varhaiskasvatuksessa lapsen kommunikointia ja kielen kehitystä tuetaan kuuntelemalla lasta ja pyrkimällä löytämään kommunikaatiokeinoja. Kasvattajan on tärkeä huomioida lapsi yksilöllisesti ja oppia tuntemaan tämän tapa ilmaista itseään. (Koivula & Laakso 2017, 121–122.)

Varhaiskasvatuksessa voidaan tukea lasten kehitystä monipuolisesti ja vuorovaikutus on tärkeässä roolissa. Tutkimusten mukaan on todennettu, että myönteisellä vuorovaikutuksella ja opettajan sensitiivisyydellä on myönteistä vaikutusta lapsen kehitykseen. (Koivula & Laakso 2017, 122–123). Kun lapset kohdataan arvostavasti, heitä kuunnellaan ja tehtyihin aloitteisiin vastataan, on mahdollista esimerkiksi vahvistaa lasten taitoja osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 27). Kun halutaan tukea lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä, on keskeistä, että lapset oppivat tunnetaitoja. On tärkeää, että lapsi oppii tiedostamaan omia kuin myöskin toisten tunteita. Varhaiskasvatuksessa on mahdollista tukea tunnetaitoja ja harjoitella tunteiden säätelyä ja ilmaisua. Draama mainitaankin yhdeksi välineeksi, kun halutaan lisätä tunnetietoisuutta tai harjoitella tunnetaitoja. (Koivula & Laakso 2017, 122–123.)

Varhaiskasvattajilla on tärkeä rooli lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukijoina, koska varhaiskasvatuksessa on esimerkiksi mahdollista havaita, jos lapsella on sosioemotionaalisia ongelmia, koska nämä näyttäytyvät usein jo selkeästi ennen kouluikää. Jos lapsia ei pystytä tukemaan, niin seurauksena voi olla esimerkiksi joutuminen syrjityksi tai kiusatuksi ikätovereiden keskuudessa. Myös ylivilkkaus ja impulsiivinen käytös voi aiheuttaa lapselle haasteita. Sosioemotionaalisen kehityksen ongelmien määrä ilmentää nykypäivänä sitä, että varhaiskasvattajat kohtaavat ryhmissään varsin usein sosioemotionaalisen kehityksen haasteita. Ongelmina voi ilmetä esimerkiksi uhmakasta tai aggressiivista käytöstä. (Määttä ym. 2017, 7–8.)

Valinta hyödyntää draamakasvatusta itseilmaisun harjoittelun ja tukemisen näkökulmasta tukee myös lasten sosioemotionaalisten taitojen kehitystä, koska draamaa hyödyntäviin toimintatuokioihin on ollut mahdollista valikoida monipuolisesti tunnetaitoihin liittyviä teemoja.

4 DRAAMAA, DRAAMAKASVATUSTA VAI PEDAGOGISTA DRAAMAA?

Tämän opinnäytetyön lähtökohtien perusteella on tarpeellista pureutua käsitteeseen draama hieman syvemmin. Teoriakirjallisuuteen perehdyttäessä törmää yllättävän nopeasti ongelmaan käsitteiden kanssa. Puhuttaessa draamasta työmenetelmänä tai kasvatuksessa ja opetuksessa hyödynnettävänä suuntauksena, on yllättävän vaikeaa löytää pätevää ja kattavaa määritelmää. Draamakasvatusta käsittelevän kirjallisuuden kanssa eteen tulee usein käsitteet: draama, pedagoginen draama, draamakasvatus ja draamatyöskentely.

Käsitteiden laajan kirjon takia asiaan pyydettiin tarkennusta draamakasvattaja Eeva Sahalta, joka totesi, että Suomessa tyypillisesti puhutaan yleisemmin draamakasvatuksesta kuin esimerkiksi draamapedagogiikasta, jolloin draamakasvatuksella viitataan usein työtapaan, jossa yhdistyy toiminnalliset ja teatterilähtöiset menetelmät. (Saha 2020.) Draamakasvatuksessa on mahdollista yhdistää tavoitteellinen kasvatus ja leikki, jonka avulla voidaan esimerkiksi luoda erilaisia kuvitteellisia ympäristöjä ja selvittää mitä niissä voisi tapahtua. Draamakasvatuksella ei tarkoiteta valmiiden esitysten luomista, vaan sen avulla voidaan käsitellä jotain tiettyä aihetta ja samalla eläytyä ja heittäytyä toimintaan. (Kurvinen 2016.)

4.1 Moniulotteinen draamakasvatuksen käsite

Käsitteeseen draamakasvatus törmää jatkuvasti alan kirjallisuutta lukiessa. Draamakasvatuksella vaikuttaa olevan runsaasti erilaisia määritelmiä riippuen siitä, kuka käsitettä määrittelee ja millaisessa kontekstissa. Draamakasvatusta on mahdollista tulkita ja määritellä usealla eri tavalla, ja se kuvastaa hyvin draamakasvatuksen moniulotteisuutta ja tekee käsitteestä kiehtovan.

Tässä opinnäytetyössä draamakasvatuksella ei tarkoiteta oppiainetta, vaan draamalla tarkoitetaan monipuolista opetuksellista ja kasvatuksellista toimintaa, jossa yhdistellään erilaisia toiminnallisia ja luovia työmenetelmiä. Draamalähtöisessä työskentelyssä yhdistellään luontevasti erilaisia ilmaisutapoja, jolloin on mahdollista hyödyntää monipuolisesti esimerkiksi kuvia, ääntä, sanoja, musiikkia, liikettä ja taidetta. (Saha 2016, 23.)

Draamakasvatuksen opettaja ja tutkija Hannu Heikkinen on teoksessaan *Vakava leikillisuus (2004.)* käsitellyt draamakasvatusta kattavasti ja monipuolisesti. Draamakasvatuksesta on tarpeellista sanoa, että se ei ole esimerkiksi peruskoulussa opiskeltava oppiaine, jolla olisi omat oppituntinsa lukujärjestyksessä. Draamakasvatuksella ei myöskään tarkoiteta jotain tiettyä menetelmää tai tapaa, vaan se on huomattavan paljon laajempi käsite. (Heikkinen 2004, 7–9.) Heikkisen mukaan draamakasvatuksen sisällöistä ei olla täysin yksimielisiä, ja draamakasvatuksen sisällöt näyttävät usein tekijöidensä näköisenä. (Heikkinen 2004, 18–19.)

Heikkinen mainitsee pitävänsä draamakasvatusta taito- ja taidekasvatuksena, johon hän liittää näkemys kaikille kuuluvasta kulttuurista. Niin kulttuuri kuin taidekin kuuluvat kaikille, eivätkä ne ole jonkun tietyn instituution omaisuutta. Heikkinen liittää draamakasvatuksen osaksi laaja-alaista kulttuurikasvatusta, jolla voidaan tarkoittaa laaja-alaista toimintaa, johon sisältyy taiteellista toimintaa, mutta samalla myös elementtejä vallitsevasta kulttuurista sekä kasvatuksesta. (Heikkinen 2004, 13–15.)

Draamakasvatuksen avulla on mahdollista kyseenalaistaa ja oppia ympäröivästä kulttuurista ja samalla rakentaa omaa käsitystä itsestään. Draamakasvatus näyttäytyykin siten varsin kokonaisvaltaisena, jossa on mahdollista hyödyntää erilaisten ilmaisumuotojen moninaisuutta, opetella ja harjoitella erilaista viestintää, sosiaalisia taitoja sekä valmiuksia toimia ryhmässä. (Heikkinen 2004, 13–15.)

Pohdittaessa draamakasvatuksen merkitystä, on tarpeellista huomioida, että draamakasvatus antaa valtavan paljon mahdollisuuksia. Draamakasvatuksessa mahdollistuu erilaiset kokemukset ja draaman avulla on mahdollista käsitellä esimerkiksi erilaisia tunteita ja ajatuksia sellaisella tavalla, joka ei muuten arjessa olisi mahdollista. Draamakasvatus antaa tilaa kokemuksille ja tuntemuksille ja niitä tutkimalla ja tulkitsamalla on mahdollista oppia niin itsestään kuin myöskin ympäröivästä kulttuurista ja yhteiskunnastakin. Draaman avulla on mahdollista luoda tilanteita ja maailmoja, joissa yhdistyy fiktiivisyys ja todellisuus. (Heikkinen 2004, 24.) Draamasta voi oppia, mutta samalla draaman avulla on mahdollista harjoitella ja käsitellä varsin monipuolisesti erilaisia taitoja ja valmiuksia. Draamassa on mahdollista yhdistää monipuolisesti eri taiteen muotoja ja erilaisia ilmaisukeinoja, ja draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa ovat varsin laajat ja monipuoliset.

Sirkka-Liisa Heinonen on tutkimuksessaan käsitellyt draamaleikkiä varhaiskasvatuksessa pedagogisen prosessina. Heinonen käyttää tutkimuksessa käsitettä pedagoginen draama. Heinonen pitää tärkeänä, että pedagoginen draama määritellään tarpeeksi laajasti ja kattavasti. Heinosen mukaan varhaiskasvatuksen draaman voidaan määritellä olevan; *luovan puheilmaisun muoto, taideaine, jossa lasten oma elämyksellinen yhteistoiminta on pohjana ilmaisun kielen ja keinojen tutkimisessa sekä työtapana, jossa teatterin keinoja apuna käyttäen tutkitaan jotakin asiaa ja omaa kokemuksellista suhdetta siihen.* (Heinonen 2000, 30.)

Kuten jo aikaisemminkin mainittu, draamakasvatus on laaja ja moniulotteinen käsite. Draamakasvatuksen laajaa kenttää on kuitenkin mahdollista jakaa eri lajityyppeihin niiden erityispiirteiden mukaan. Varhaiskasvatuksen draama on jaettu teoksessa Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin (Martinez-Abarca & Nurmi 2015.) kuuteen eri toimintamuotoon, joita ovat: *draamaleikki, ilmaisuleikkituokio, draamaseikkailu, prosessidraama sekä forum-teatteriin sekä näytelmän valmistamiseen.* (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 12.) Draamakasvatuksessa yhdistyy monipuolisesti leikki, tarinat ja teatteri, jolloin lasten aikaisemmat kokemukset ja leikki pääsevät ohjaamaan toimintaa. Draamakasvatuksessa on keskeistä tunnistaa lapsi aktiivisena toimijana, joka toimii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Oppiminen on siten sosiaalista ja toiminnassa tärkeäksi nousevat tunteet, kokemukset ja toisen asemaan asettuminen. Draamaa hyödyntämällä on mahdollista harjoitella ilmaisutaitoja, vahvistaa itsetuntemusta sekä myös kaveritaitoja. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 9.)

4.2 Draamakasvatus ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatuksessa leikki on keskeinen toimintatapa, ja leikin merkitys lapsen kehitykselle, kasvulle ja oppimiselle tunnustetaan laajasti. Lapsi oppii leikkiessään erilaisia taitoja, mutta leikki ei useimmitenkaan ole lapselle tietoinen tapa oppia, vaan se on luonnollinen tapa toimia ja olla sekä tutkia ympäröivää maailmaa. Leikki on lapsille merkityksellistä ja mielekästä, jolloin lapset ovat aktii-

visia toimijoita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38–39.) Draama ja leikillinen oppiminen sopivat hyvin yhteen ja draamakasvatukseen voidaan katsoa kuuluvan leikillisen oppimisen kenttään. Leikillisessä oppimisessa keskeistä katsotaan olevan aktiivinen toimiminen, eri asioiden kokeileminen ja tekemisen ilo. Leikillisen oppimisen voidaan katsoa rakentuvan eri osa-alueista, joita ovat leikillisuus, luovuus, tarinallisuus, yhteisöllisyys, kehollisuus, mediarikkaus sekä oppimisen ilo. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 15.) Varhaiskasvatussuunnitelmassa leikin katsotaan olevan kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38). Joten draaman menetelmin on mahdollista tarjota lapsille monipuolisia leikillisiä kokemuksia.

Eeva Saha on teoksessaan Voimadraama (2016.) käsitellyt draamaa voimauttavana kokemuksena ja tämä näkökulma on myös varhaiskasvatukseen näkökulmasta kiinnostava. Kun draamaa tarkastellaan voimauttavasta näkökulmasta, voidaan draaman määritellä olevan toiminnallista sekä voimavarakeskeistä työskentelyä, jonka avulla on mahdollista lisätä osallistujan käsitystä omasta osaamisesta sekä siten vahvistaa itseluottamusta. Voimauttava draama edellyttää turvallista, myönteistä ja kannustavaa ilmapiiriä, jossa jokainen voi osallistua omana itsenään. Saha nostaa voimauttavan draamatyöskentelyn hyödyiksi esimerkiksi myönteisen minäkuvan vahvistumisen, vuorovaikutus, yhteistyö sekä ilmaisutaitojen kehittymisen, sosiaalisten taitojen vahvistumisen sekä yhteenkuuluvuuden tunteen kasvun. (Saha 2016, 10.)

Sahan näkemykset voimauttavasta draamatyöskentelystä ja sen hyödyistä sopivat myös varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimiskäsityksessä huomioidaan näkemys siitä, että lapset ovat aktiivisia toimijoita, jotka oppivat, kasvavat ja kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu laajasti kaikkialla. Lasten oppimisessa yhdistyy tyypillisesti useat eri asiat, kuten esimerkiksi aikaisemmat kokemukset, tiedot, taidot, erilainen toiminta, aistihavainnot, liike, kieli ja keholliset kokemukset. Lapsille luontaista on oppiminen leikkimisen, liikkeen, tutkimisen, kokeilun ja itseilmaisun kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21–22.) Draamatyöskentelyssä toiminnassa korostuu toiminnallisuus ja toimintaan osallistuvat pääsevät olemaan aktiivisia toimijoita. Draamassa on luontevaa yhdistellä eri menetelmiä ja erilaisia toimintoja, jolloin toiminnasta tulee luontevasti toiminnallista, monipuolista ja kokonaisvaltaista, joka on oppimiskäsityksen sisältöjen mukaista toimintaa.

Sahan mukaan draamaa hyödyntävien menetelmien avulla on mahdollista kasvattaa osallistujan tietoisuutta omasta osaamisesta ja vahvistaa itsetuntoa sekä minäkuvaa. Lisäksi draamatyöskentelyn avulla on mahdollista harjoitella sosiaalisia taitoja, vuorovaikutus, yhteistyö sekä itseilmaisutaitoja sekä kasvattaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Saha 2016, 10.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa laaja-alaisen oppimisen yksi osa-alue on kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, jonka sisältöihin nämä Sahan mainitsevat mahdolliset hyödyt istuvat hyvin. Osa-alueessa huomioidaan, että lasten sosiaalisten taitojen merkitys on moninaisessa maailmassa suuri. Vuorovaikutustaidot, kyky ilmaista itseään sekä ymmärtää muita ihmisiä on merkittävä niin identiteetin kuin myöskin hyvinvoinnin sekä toimintakyvyn kannalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 24–25.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tavoitteena on suunnitella draamakokonaisuus toimeksi-antajana toimivan päiväkodin lapsiryhmälle. Draamakokonaisuuteen valittujen pedagogisten sisältöjen on tarkoituksena tukea lasten ilmaisutaitoja harjoittelemalla eri ilmaisumuotoja. Kehittämistyön lopputuloksena valmistui kuudesta erillisestä toimintatuokiosta koostuva draamakokonaisuus, jossa harjoitellaan esimerkiksi oman mielipiteen ilmaisua ja perustelua.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen yhdeksi tehtäväksi nostetaan lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen sekä kehollisen ilmaisun tukeminen tavoitteellisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.) Tämän opinnäytetyön tavoitteena on suunnitella materiaalia, jonka avulla on mahdollista tukea ja harjoitella musiikillista, kuvallista, sanallista sekä kehollista ilmaisua.

Lapsen kehityksen sekä oppimisen kannalta varhaiskasvatuksessa luodaan perustaa elinikäiselle oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 19.) Elinikäisen oppimisen näkökulmasta ilmaisutaitojen harjoittelu on tulevaisuuden kannalta merkityksellistä, koska lapsi harjoittelee taitoja, joita hän tulee tarvitsemaan tulevaisuudessaan. Varhaiskasvatuksen tulee edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.) Ilmaisutaitojen harjoittelu varhaiskasvatuksessa voi toimia ongelmia ennaltaehkäisevänä toimintana ja osaltaan ehkäistä myös syrjäytymistä.

Opinnäytetyössä kehitetyn materiaalin lähtökohtana käytetään teosta Voimadraamaa (Saha 2016), jonka on kirjoittanut draamakasvattaja, kirjailija ja laaja-alainen erityisopettaja Eeva Saha. Voimadraama teokseen kuuluu myös käytännönharjoituksia sisältävä tehtäväkirja *Harjoituspussi*, jonka harjoituksia on sovellettu toimintatuokioiden sisällöissä. Saha on osallistunut toimintatuokioiden sisältöjen koontiin kommentoimalla tehtyjä suunnitelmia.

Draamakasvatuksesta ja draaman käytöstä varhaiskasvatuksessa on löydettävissä erilaista aineistoa. Laurea-ammattikorkeakoulusta on valmistunut vuonna 2018 opinnäytetyö otsikolla draaman materiaalipaketti varhaiskasvattajille. (Gleisner & Salminen 2018.) Oulun yliopistosta puolestaan on valmistunut vuonna 2018 kandidaatintutkielma, jossa on tarkasteltu draamakasvatuksen vaikutuksia varhaiskasvatikäisen lapsen itsetunnon kehittymiseen. (Antinniemi 2018.) Lisäksi aiheesta on olemassa runsaasti menetelmällistä aineistoa. Tämän opinnäytetyön lähtökohdat eivät kuitenkaan ole liian samankaltaisia kuin esimerkiksi edellä mainituissa opinnäytetyöissä. Tämä opinnäytetyö voi tuoda havaintoja siitä, miten draamakasvatus toimii välineenä, kun halutaan tukea ja harjoitella itseilmaisun taitoja varhaiskasvatuksessa.

Itseilmaisuus liittyy keskeisesti myös osallisuuteen ja osallistumiseen. Aktiivinen osallistuminen ja vaikuttaminen ovat demokraattisen ja kestävänsä tulevaisuuden perustana varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan. Yksilöllä on oltava taitoa ja halua osallistua ja vaikuttaa sekä hänen tulee luottaa siihen, että hänellä on mahdollisuuksia vaikuttaa eri asioihin. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee huolehtia siitä, että jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallisuus sekä vaikuttamismahdollisuudet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 26–27.)

Pohdittaessa lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa, on tärkeä havainnoida asiaa eri näkökulmista. Osallisuuteen tarvitaan yksilöllisiä taitoja, joista hyvänä esimerkkinä on kommunikointi- ja vuorovaikutustaidot. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsi tarvitsee tavan kommunikoida, jotta hän voi tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Kommunikointi voi olla sanallista, mutta on tärkeä huomioda myös vaihtoehtoiset kommunikointitavat, jotta osallisuus on lapselle mahdollista. (Turja & Vuorisalo 2017, 48–49.) Henkilöstön tulee löytää lapselle luontaiset tavat kommunikoida ja ilmaista itseään. Jokaisella lapsella on lapsen oikeuksien mukaan oikeus ilmaista itseään ja tulla myös ymmärretyksi niillä keinoilla, joita hänellä itsellään on. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21). Eri ilmaisui- ja kommunikointitapojen näkökulmasta draamakasvatuksen työmenetelmien käyttö on luontevaa, koska draamakasvatus tarjoaa mahdollisuuden eri ilmaisutaitojen hyödyntämiseen ja siten myös eri tapoja osallistua. Itseilmaisun harjoittelu tukee samanaikaisesti lapsen taitoa osallistua pienryhmätuokion toimintaan.

Tämän opinnäytetyön toimintatuokiot luovat lapsille mahdollisuuksia osallisuuteen, koska heillä on pienryhmätuokioissa oiva mahdollisuus vaikuttaa tilanteen kulkuun ja osallistua toimintaan haluumallaan tavalla. Pienryhmätoiminnan etuna on, että ohjaajan roolissa on mahdollista tukea ja auttaa yksilöllisesti lapsia ilmaisemaan itseään ja siten osallistumaan. Toimintatuokioiden suunnittelussa on huomioitu osallisuus, eri keinot osallistua ja eri ilmaisutavat. Yhdistelemällä luovasti erilaisia menetelmiä on mahdollista luoda monipuolisia toimintatuokioita, joissa lapsilla on eri tapoja osallistua ja ilmaista itseään.

Opinnäytetyö tuo toimeksiantajalle tietoa siitä, miten draamakasvatuksen menetelmät soveltuivat pienryhmissä käytettäväksi ja olivatko toimintatuokioihin valitut sisällöt itseilmaisun tukemiseen soveltuvia. Opinnäytetyö tuottaa siten henkilöstölle tietoa menetelmien soveltuvuudesta asetetuille lähtökohdille. Lisäksi opinnäytetyö tarjoaa valmiita käyttöönotettavaa materiaalia itseilmaisun tukemiseen, joka keventää varhaiskasvatuksen henkilöstön suunnittelutyön määrää.

Opinnäytetyön merkitystä tarkasteltaessa on myös keskeistä huomioida toimintatuokioihin osallistuvien lasten näkökulma. Toimintatuokioissa kokoontuu aina sama pienryhmä, ja pienryhmätoiminta mahdollistaa sen, että lapset saavat positiivista yksilöllistä huomioita. Toimintatuokiot on suunniteltu siten, että lapset pääsevät olemaan niissä aktiivisia toimijoita, ja he saavat osallistua toimintaan itselleen parhaiten sopivalla tavalla. Itseilmaisun harjoittelu on tärkeää, koska varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa tulevaisuuden taidoille ja elinikäiselle oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 16).

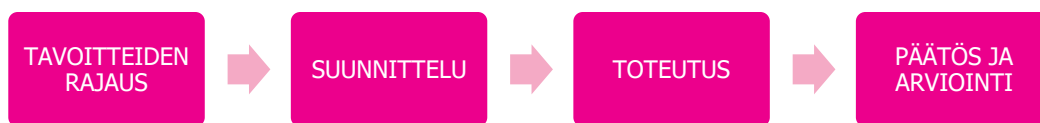
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa suunnitellaan ja toteutetaan toimintatuokioita, joiden ohjauksessa käytetään draamakasvatuksen työmenetelmiä. Toimintatuokioiden pedagogisten valintojen tavoitteena on tukea lasten ilmaisutaitoja. Toimintatuokiot toteutetaan toimeksiantajana toimivassa Kuopion kaupungin päiväkodissa 3–5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Opinnäytetyön toimintatuokioita on yhteensä kuusi kappaletta ja ne toteutetaan pienryhmälle, jossa on kuusi iältään 5–6-vuotiasta lasta. Toimintatuokioihin osallistuvat aina samat lapset, jotta on mahdollista rakentaa eheä ja johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus. Pienryhmään osallistuvat lapset on valittu yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa ikä- ja taitotason mukaisesti.

Kehittämistyö on etenevä prosessi ja prosessin kuvaamiseen on käytettävissä monenlaisia malleja. Tässä opinnäytetyössä kuvataan kehittämistyötä lineaarisen mallin avulla. Linearisessa mallissa prosessin vaiheet on usein jaettu vaiheisiin, joita ovat esimerkiksi tavoitteiden määrittely, suunnittelu, toteutus sekä päätösvaihe. (Toikko & Rantanen 2009, 64.)

Prosessin eteneminen alkaa tavoitteiden määrittelyllä. Tavoitteiden määrittelyssä on keskeistä pyrkiä muodostamaan selkä ja rajattu tavoite, jota kohti edetään. Suunnitteluvaiheessa projektille laaditaan usein riskianalyysi sekä kartoitetaan prosessiin osallistuvia tahoja. Suunnitteluvaiheen tuloksena syntyy tarkempi projektisuunnitelma, joka sisältää esimerkiksi työsuunnitelman, riskianalyysin sekä aikataulun ja yhteistyötahot. (Toikko & Rantanen 2009, 64–65.)

Kolmannessa vaiheessa eli toteutusvaiheessa on tyypillistä, että projektisuunnitelma muokkautuu ja sitä saatetaan joutua muokkaamaan. Toteutusvaiheeseen liittyy keskeisesti myös suunnitellun asian testaaminen ja käyttöönotto, jolloin on mahdollista selvittää, soveltuuko tuote jatkokäyttöön. Viimeisessä vaiheessa projekti saatetaan päätökseen ja sitä arvioidaan. Päätösvaiheeseen kuuluu tyypillisesti arviointi, loppuraportointi sekä syntyneiden uusien ideoiden esittäminen. (Toikko & Rantanen 2009, 64–65.) Kuvassa 1. kuvataan opinnäytetyöprosessin etenemistä lineaarisen mallin avulla.

KUVA 1. Prosessikaavio

Opinnäytetyön ensimmäisessä vaiheessa oli keskeistä rajata selkä aihe ja asettaa tavoitteet. Aiheen rajauksessa yhteydessä oli tärkeää määritellä koko kehittämisprosessille lähtökohdat. Koko kehittämisprosessin toteuttamisen edellytyksenä on, että toiminta on perusteltavissa. Yksi keskeinen keino perustella toimintaa selittää miksi jotakin asiaa tulee kehittää juuri nyt? (Toikko & Rantanen 2009, 55.) Opinnäytetyön sisällön ja tavoitteiden määrittelyn yhteydessä oli keskeistä löytää perusteet kehittämiselle esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, jossa pedagogisen toiminnan kehittäminen on useassa luvussa huomion kohteena. Opinnäytetyöprosessin tavoitteiden ja rajauksen yhteydessä hyödynnettiin runsaasti varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, ja valinnoista ja rajauksista keskusteltiin myös varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Opinnäytetyön tavoitteeksi rajautui

varsin varhaisessa vaiheessa itseilmaisun harjoitteluun soveltuvan materiaalin suunnittelu sekä testaus lapsiryhmän kanssa. Päätös hyödyntää draamakasvatusta pohjautui omaan mielenkiintooni aihetta kohtaan.

Suunnitteluvaiheessa opinnäytetyölle laadittiin työsuunnitelma, johon sisältyi teorian tietoa, prosessin aikataulu, käytettävät resurssit, riskianalyysi SWOT-mallia hyödyntäen sekä toimeksiantajan hankkiminen. Päätös hyödyntää riskianalyysissä SWOT-mallia syntyi siksi, että sitä hyödynnetään kehittämistoiminnan suunnittelussa varsin yleisesti ja sen avulla on mahdollista arvioida vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. (Toikko & Rantanen 2009, 73.) SWOT-mallin avulla oli mahdollista muodostaa realistinen näkemys prosessin sisällöistä. Työsuunnitelman laatimisen jälkeen oli mahdollista hakea tarvittavat tutkimusluvut Kuopion kaupungilta, jonka jälkeen opinnäytetyön toteutusvaihe oli mahdollista käynnistää.

Toteutusvaiheessa laadittu työsuunnitelma muokkaantui ja rajautui tarkemmaksi, mutta suunnitelmaan ei tullut merkittäviä muutoksia. Toteutusvaiheessa erityisesti käsitteistö ja teorian tieto tarkentuivat ja niihin tehtiin teoriakirjallisuuden perusteella pieniä muutoksia. Toteutusvaiheessa valmistuivat toteutettavien toimintatuokioiden suunnitelmat ja materiaalit, joten oli mahdollista aloittaa toimintatuokioiden järjestäminen varhaiskasvatuksessa.

Viimeisessä vaiheessa oli aika saattaa opinnäytetyöprosessi päätökseen. Toimintatuokioiden konkreettisen järjestämisen jälkeen toimintatuokioista koottiin yhteenvetoa. Toimintatuokioiden jälkeen tehdyistä havainnoista ja valituista työmenetelmistä keskusteltiin varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Lasten antaman palautteen perusteella sekä valittujen työmenetelmien testaamisen perusteella oli mahdollista tehdä tarvittavia tarkennuksia ja muutoksia alkuperäisiin materiaaleihin.

Valinta kuvata opinnäytetyöprosessia lineaarisen mallin avulla oli tarkoitukseen sopiva ja opinnäytetyöprosessi eteni johdonmukaisesti ja selkeästi. Niin sanottu punainen lanka oli mahdollista säilyttää koko ajan ulottuvilla, kun prosessille oli laadittu selkeä malli etenemisestä. Prosessista muodostuneen raportin tarkoituksena on kuvata yksityiskohtaisesti prosessin sisältöä, tehtyjä valintoja sekä lopputulosta.

7 KEHITTÄMISTYÖNÄ DRAAMAKOKONAISUUS ITSEILMAISUN HARJOITTELUUN

Opinnäytetyön toimintatuokioiden sisältöjen suunnittelussa on hyödynnetty Eeva Sahan laatimaa teosta *Harjoituspusi*. (Saha 2016b.) Sahan teoksen sisältämiä harjoituksia on sovellettu oman pienryhmän tarpeita vastaavaksi. Toimintatuokioiden sisällöt on valittu siten, että niiden avulla voidaan harjoitella itseilmaisua hyödyntämällä erilaisia toimintatapoja. Toimintatuokioissa on selkeä aloitus, toimintavaihe ja lopetus, jotta tuokioihin rakentuu ennakoitava struktuuri. Toimintatuokioihin osallistuvien henkilöiden toimintaa voi helpottaa ja rauhoittaa, jos toiminnassa on ennakoitavuutta mahdollista struktuuri, jolloin osallistujat tietävät karkeasti, mitä tuokiolla tulee tapahtumaan. Struktuuri mahdollistaa rutiinien syntyminen ja rutiinit voivat helpottaa esimerkiksi keskittymistä toimintaan. (Saha 2016, 20).

Toimintatuokioissa on struktuurin luomiseksi laadittu selkeä aloitus ja lopetus, joiden välissä toimintatuokion harjoitukset toteutetaan. Jokainen toimintatuokio alkaa alkupiirillä käsinuken alkusanoilla ja yllätyslaatikkoon kurkkauksella, jonka jälkeen siirrytään erilaisiin harjoituksiin. Käsinuken ja yllätyslaatikon avulla on tarkoituksena luoda toimintatuokioihin selkeä jatkumo ja rutiini, jolloin toimintatuokioista muodostuu johdonmukainen ja ehjä kokonaisuus. Toimintatuokioiden lopetuksessa koonnutaan loppupiirille ja käsinukke soittaa lapsille triangelia, joka merkitsee toiminnan olevan lopussa. Lopetusvaiheessa kerään myös lapsilta palautetta toiminnasta.

Toimintatuokioiden on suunniteltu siten, että toimintatuokioiden sisällöt liittyvät toisiinsa ja siten toimintatuokioista muodostuu etenevä prosessi ja siten ehjä kokonaisuus. Prosessidraama on yksi draamatyöskentelyn menetelmä, jolla tarkoitetaan useasta tuokiosta koostuvaa kokonaisuutta, joka perustuu jollekin tietylle kehystetymukselle. Prosessidraaman keskeinen päämäärä on, että käsiteltävää asiaa opitaan kokemuksellisen oppimisen kautta. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 74–75.) Toimintatuokioista muodostuu siten draamakokonaisuus, joka koostuu kuudesta erillisestä toimintatuokiosta.

Toimintatuokioiden tarkoitus on tukea lasten itseilmaisutaitoja, ja tätä varten on rakennettu kehystetyn Miska-pöllön ympärille. Miska on ujo pieni pöllö, jolla on kavereita päiväkodissa, mutta Miskaa jännittää kamalasti kertoa omia ajatuksiaan muille ja hän usein antaa kavereiden päättää kaikki leikit, vaikka hän ei haluaisikaan leikkiä kyseistä leikkiä. Miskaa myös harmittaa usein, ettei hän uskalla kertoa omia toiveitaan. Nyt Miskan kanssa ryhdytäänkin harjoittelemaan uusia taitoja, jotta Miska rohkaistuisi kertomaan enemmän omia mielipiteitään ja toiveitaan. Toimintatuokioiden edetessä Miskan tarina etenee ja samalla kun lapset harjoittelevat itseilmaisua, niin Miska-pöllö oppii myös uusia taitoja. Draamakokonaisuuteen ja toimintatuokioiden yksityiskohdista on lisätietoa tämän opinnäytetyön lopussa liitteet osiossa.

Draamatoiminnan ohjaamisessa on tärkeää kiinnittää huomiota muutamaan yksityiskohtaan. Toimintatuokioissa on tärkeää, että lasten mielenkiinto saadaan heräämään ja säilymään toiminnan ajan. Vaikka toiminnassa hyödynnetään draaman menetelmiä, niin toiminnan ohjaaminen ei edellytä, että ohjaajan tulisi olla taitava näyttelijä. Ohjauksessa korostuu sen sijaan aito läsnäolo, innostuneisuus ja heittäytyminen sekä halu hyvään kontaktiin. Toiminnassa on tärkeää, että roolissa oleva aikuinen heittäytyy toimintaan ja eläytyy rooliinsa. Rooliin eläytymisen apuna voi käyttää esimerkiksi äänen

sävyn ja painotusten vaihtelua sekä liikkeitä, ilmeitä ja eleitä. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 26–27.) Toimintatuokioissa on tärkeää saavuttaa myönteinen ja turvallinen ilmapiiri, jossa jokainen osallistuja kokee olonsa turvalliseksi. Myönteinen ilmapiiri on merkittävä myös lasten osallisuuden näkökulmasta. Kun ilmapiiri on kannustava ja myönteinen, tarjoaa se lapselle positiivisen kokemuksen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta, ja tämä puolestaan vahvistaa kokonaisuudessaan osallisuuden kokemuksesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30).

7.1 Ensimmäinen toimintatuokio: Omakuvan tekeminen ja oman mielipiteen ilmaisu

Ensimmäisellä toimintatuokioilla lapset pääsivät tutustumaan toimintatuokioilla joka kerta mukana olevaan Miska-pöllöön, jolla on joka toimintatuokiolla asiaa ja kerrottavaa lapsille. Miskan lisäksi toimintatuokioilla on mukana joka kerta yllätyslaatikko, josta löytyy toimintatuokiossa käytettävät materiaalit.

Draamapajan ensimmäisessä kokoontumisessa oli havaittavissa innostuneisuutta ja jännitystä. Yllätyslaatikko oli lapsia kiinnostava esine, ja se aiheutti välittömästi kysymyksiä. Yllätyslaatikosta paljastui ensimmäisellä toimintatuokiolla Miska-pöllö, joka esittäytyi lapsille ja kysyi lasten nimiä. Miskalla esittäytyttiin ja yleinen suhtautuminen Miskaan oli positiivinen ja Miskan kertomusta kuunneltiin. Miska-pöllön puheenvuoroissa hyödynnettiin runsaasti äänensävyn eri painotuksia ja vivahteita ja pyrittiin siten eläytymään tilanteeseen mahdollisimman paljon. Käsinuken käyttö mahdollisti myös eleiden hyödyntämisen ja Miska-Pöllö laittoikin siivet silmiensä suojaksi, kun hänen esimerkiksi kerrottiin olevan jännittynyt.

Ensimmäisen toimintatuokion suunniteltu toiminta oli omakuvan tekeminen ja mieluisten tarrojen valitseminen. Omakuvan tekemiseksi oli varattuna erilaisia puuvärejä, tusseja ja akvarellipapereita. Tussit olivat selkeästi mieluisin piirustusväline. Omakuvan piirtämisen jälkeen lapsia pyydettiin valitsemaan piirustukseensa sellaisia tarroja, jotka kuvaavat jotain sellaista asiaa, josta lapsi pitää. Tätä tilannetta varten esillä oli paljon tarroja eri aihealueista, jotta jokainen löytää jotain itseään miellyttävää. Myös Miska-pöllö teki omakuvan ja valitsi tarroja. Miska-pöllö kierteli lasten luona piirtämisen aikana ja jutteli lasten kanssa piirustuksesta sekä valituista tarroista. Tarrojen valinta haluttiin tietoisesti rajata kolmeen, jotta lapset keskittyisivät valintaan, eivätkä ottaisi tarroja sattumanvaraisesti. Tehty raja oli todella onnistunut, koska rajaaminen kolmeen vaikutti todennäköisesti siihen, että lapset käyttivät hieman aikaa tarrojen tutkimiseen ja pohtivat valintaansa. Osalle valinta oli hyvin helppo ja kolme tarraa löytyi nopeasti, mutta osa lapsista pohti erityisesti viimeistä valittavaa tarraa tarkasti.

Omakuvien piirtämisen ja tarrojen valinnan jälkeen kokoonnuttiin yhdessä piiriin istumaan ja Miska-pöllö esitteli lapsille piirtämänsä kuvan ja kertoi, miksi oli valinnut valitsemansa tarrat. Miska perusteli tarrojen valintaa ja kertoi monipuolisesti, miksi hän oli halunnut piirustukseen juuri ne kolme tarraa. Miskan esittelyn jälkeen lapset saivat esitellä piirtämänsä kuvan ja valitsemansa tarrat. Miska kysyi jokaiselta lapselta, miksi hän oli valinnut juuri ne kolme tarraa. Havaittiin, että ne lapset, jotka käyttivät tarrojen valintaan eniten aikaa, perustelivat tekemänsä valinnan tarkasti.

Toimintatuokioon valitun harjoituksen tarkoituksena on auttaa lasta kertomaan ja kuvaamaan omia ajatuksiaan sekä harjoitella hyödyntämään piirtämistä itseilmaisukeinona. Tarrojen valinnalla pyrittiin

siihen, että lapset harjoittelisivat omien valintojen tekemistä ja myös oman mielipiteen ilmaisua. Valitut harjoitteet toimivat hyvin näiden tavoitteiden täyttämässä. Toimintatuokion tavoitteena on, että jokainen lapsi tekee omakuvan ja löytää sinne itselleen mielekkäitä asioita kuvaavia tarroja. Mielekkäiden asioiden valitsemisen kautta on mahdollista harjaantua tärkeän taidon kanssa: oman mielipiteen ilmaisussa.

Toimintatuokion lopuksi Miska-pöllö kertoi lapsille, että häntä jännitti aluksi piirtää ja valita tarroja, mutta nyt hänellä on hyvä mieli asiasta. Miska kysyi lasten mielipiteen toimintatuokiosta ja tuokio keräsi positiivista palautetta. Erityisesti tarrojen valinta tuntui olevan mielekkästä tekemistä. Positiivisen reaktion sai aikaan myös, kun Miska kertoi, että lasten kanssa nähdään ylihuomenna uudestaan. Lapset varmistivat, että juuri he pääsevät uudestaan tapaamaan Miskaa. Palautteen keräämisen jälkeen Miska soitti toiminnan lopetuksen merkiksi kolme kertaa triangelia ja kertoi, että tämä ääni on jatkossa aina merkki sille, että toimintatuokio päättyy.

7.2 Toinen toimintatuokio: Miltä minusta tuntuu tänään? Omien tunteiden ilmaisu

Toimintatuokio alkoi piirille kokoontumisesta ja yllätyslaatikon avaamisella. Draamapajan ilmapiiri oli innostunut ja ennen yllätyslaatikon avaamista lapset kyselivät Miska-pöllön perään. Laatikosta paljastui Miska, joka kertoi lapsille, miten hän oli herännyt aamulla pahantuulisena ja kiukkuisena, mutta pahaolo oli helpottanut aamupalan jälkeen, ja nyt Miska kertoo olevansa iloinen ja vähän jännittänyt. Miska kertoi kiukustaan varsin kuvailevasti ja eläytyen, ja tämä hieman nauratti lapsia. Miska kysyi lapsilta, ovatko he joskus olleet pahalla tuulella tai kiukkuisia ja sai vastaukseksi myöntäviä vastauksia. Miska antoi lapsille värikkään pussin, jota ryhdyttiin tutkimaan yhdessä.

Lapset saivat vuoron perään nostaa värikkästä pussista erilaisia kortteja, jotka kuvaavat jotain tunnetilaa. Jokaisesta kortista keskusteltiin ja kuvattu tunne nimettiin. Korteista valittiin Miskalle sopiva tunnekortti, joka kuvasi vihaista ilmettä. Jokainen lapsi sai valita korteista omaa tunnetilaa kuvaavan kortin. Jokainen osallistuja valitsi tunnekorteista omaa oloaan kuvaavan kortin ja kertoivat hieman omasta valinnastaan, kun Miska kysyi asiasta.

Tunnekorttien katselun jälkeen lapset pääsivät liikkumaan tilassa. Salin seinillä oli surunaama, iloinen hymynaama ja neutraalia ilmettä kuvastava naama. Lapsille ohjeistettiin toiminnasta, että tarkoituksena on liikkua sen ilmeen luo, mikä heille tulee kuvassa esitetyssä toiminnassa mieleen. Kuvissa oli esimerkiksi kuvattuna iloisia leikkejä, toisen auttamista, toisen tönimistä ja leikistä ulkopuolelle jättämistä. Lapsille näytettiin yksi toimintaa kuvaava kortti kerrallaan, jonka jälkeen lapset saivat valita, millaista kuvassa esitetty toiminta heidän mielestään on, ja siirtyä sitä kuvaavan ilmeen luo salissa. Tunteiden käsittelyyn ja oman mielipiteen ilmaisuun yhdistyy harjoituksessa liike ja toiminta, jonka tarkoituksena on ylläpitää lasten mielenkiintoa ja keskittymistä.

Lopuksi kokoonnuttiin piirille ja Miska pyysi lapsia valitsemaan korteista vielä sen tunteen, joka heillä on toimintatuokion lopuksi. Myös Miska valitsi tunteen ja kertoi siitä lyhyesti. Lapsia pyydettiin valitsemaan korteista se tunne, joka heillä on toimintatuokion lopuksi. Miska-pöllö pyysi lapsilta lopuksi palautteen toiminnasta ja yleisen mielipiteen perusteella voi todeta, että juoksuleikki, johon oli yhdistetty tunnekortit, oli lasten mielestä kaikista mukavinta.

Toimintatuokion tavoitteena oli harjoitella eri tunteiden tunnistamista ja nimeämistä sekä oman tunnetilan ilmaisua tunnekortin avulla ja sanallisesti sekä kehollisesti. Toimintaa kuvaavien tunnekorttien avulla on mahdollista pohtia syy- ja seuraussuhteita ja harjoitella empatiataitoja asettumalla toisen asemaan. Tunnekorteista pystyi havainnoimaan hyvin, että jokaisella saattaa olla eri tunnetila eri syistä. Tunnekortit mahdollistivat sen, että jokainen lapsi sai valita itselleen sopivan tunnetilan.

7.3 Kolmas toimintatuokio: Itseilmaisu soittimien avulla

Toimintatuokio aloitettiin piirille kokoontumisella ja yllätyslaatikon avaamisella ja Miskan alkusanoilla. Yllätyslaatikosta paljastunut Miska kertoi lapsille olleensa eilen muskarissa, jossa hän ei ollut uskaltanut soittaa mitään. Miska kertoi, että häntä oli jäänyt harmittamaan, kun hän ei soittanut muiden kanssa kivalta kuulostavia talvilauluja. Miska pyysi, että lapset soittaisivat hänen kanssaan, ja lapset tähän pyyntöön innolla suostuivat. Miskalla oli mukana rytmimunia- ja kapuloita, joista jokainen lapsi sai valita yhden. Aluksi soittimien kanssa rytmiteltiin jokaisen osallistujan nimi ja kokeiltiin erilaisia tapoja soittaa omaa soitinta. Miska pyysi lapsia vuoron perään soittamaan soittimellaan, jotta kuullaan miltä jokaisen soitin kuulostaa. Miska kysyi lapsilta, miltä voisi kuulostaa: iloinen, väsynyt, pelästynyt ja vihainen soittaminen. Eri tunnetiloihin keksittiin yhdessä erilaisia soittotapoja.

Soittamiseen on mahdollista yhdistää luontevasti myös liike ja kehollisuus, joten lapset saivat ideoida erilaisia liikkeitä soittimien kanssa ja keksiä myös erilaisia tapoja soittaa omaa soitinta. Myös Miska pääsi soittamaan ja liikkumaan soittimen kanssa. Tuokiolla soitettiin yhdessä kaksi talviaiheista laulua, jossa toisessa oli mukana laululeikki. Eryteisesti tämä laululeikki oli lasten mieleen ja laulun loputtua tätä laulua toivottiin uudestaan soitettavaksi.

Soittamisen jälkeen kokoonnuttiin uudestaan piirille ja Miska pyysi lapsia palauttamaan soittimet ja kertoi lapsille, miten hyvältä hänestä oli tuntunut soittaa yhdessä lasten kanssa. Miska kysyi lapsilta palautteen toiminnasta ja soitti lopuksi triangelia toiminnan päättymisen merkiksi. Palautteen perusteella rytmimunat olivat mielekkäämpi soitin, kuin rytmikapulat. Laululeikki oli selkeästi mieluisin tekeminen tuokiolla, ja uskon tähän vaikuttaneen sen, että laululeikissä yhdistyi musiikki, soittaminen, liike ja laulu.

Toimintatuokion tarkoituksena oli harjoitella itseilmaisu soittimien avulla ja lapset saivat ilmaista erilaisia tunteita soittimien avulla ja keksiä myös omia soittotapoja. Tuokiolla harjoiteltiin myös vuoro vaikutus- ja ryhmäytötaitoja, ja tuokiolla olikin tärkeää kuunnella toisia ja myös odottaa omaa vuoroaan. Tuokiolla harjoiteltiin myös eläytymistä ja erityisesti eri tunnetiloja soittaessa monet keksivät myös, että tunnetta voi soittamisen lisäksi ilmaista myös ilmeiden ja eleiden avulla. Ilmeiden avulla oli mahdollista vahvistaa esitettyä tunnetilaa, ja tämä oli hieno oivallus lapsilta.

7.4 Neljäs toimintatuokio: Millainen on kiva kaveri? Vahvuuksien löytäminen

Toimintatuokion aluksi kokoonnuttiin piirille ja avattiin yllätyslaatikko, josta paljastui tällä kertaa kaksi pöllöä. Kahden pöllön läsnäolo aiheutti innostuneisuutta ja paljon kysymyksiä. Pöllöt kertoivat nimekseen Miska ja Severi ja he ovat kavereita keskenään. Paitsi tänään. Pöllöt kertoivat lapsille, että heille oli tullut riita, koska Severi oli määrännyt Miskan leikkimään kanssaan legoilla ja uhannut, että he eivät ole enää kavereita, jos Miska ei leiki hänen kanssaan legoilla. Pöllöt kertoivat lapsille, että tästä oli seurannut pahaa mieltä ja Miskaa itketti. Kaverusten välistä riitaa ryhdyttiin pohtimaan

yhdessä lasten kanssa ja mietittiin, mitä tällaisessa tilanteessa voisi tehdä ja miten pöttöjen tulisi toimia. Lapset ehdottivat, että kerrottaisiin aikuiselle ja Severin pitäisi pyytää anteeksi. Esitin käsinukkeilla tämän lasten ehdottaman toiminnan, ja kaverusten välille saatiin sopu aikaiseksi.

Tuokiolla pohdittiin yhdessä, mitä kivan kaverin kanssa voi tehdä. Keskusteluun otettiin myös, mikä ei ole mukavaa toimintaa kaverin kanssa. Laitoin toisen käsinuken kiertämään piirillä, ja jokainen lapsi sai kertoa ajatuksensa kaverista, kun käsinukke oli hänellä. Kivaksi tekemiseksi nostettiin esimerkiksi leikkiminen, piirtäminen ja hassuttelu yhdessä. Riitely ja toisen nimittely mainittiin sellaiseksi tekemiseksi, joka ei olisi mukavaa kaverin kanssa.

Miska pyysi lapsia suunnittelemaan hänelle kivan kaverin piirtämällä. Jokainen lapsi sai piirtää haluamansa kaverin Miskalle. Papereihin ilmestyi monenlaisia ja ennen kaikkea, jokaisella erilainen kaveri Miskalle. Kun piirustukset olivat valmiita, kokoontuimme piirille. Jokainen lapsi sai esitellä tekemänsä piirustuksen ja oli kiinnostavaa huomata, että kaikilla oli suunnittelemaansa kaverista kerrottavaa. Miska-pöttö esitti lapsille kaverista kysymyksiä ja kehui ja ihasteli jokaisen taideteosta.

Toimintatuokiossa hyödynnettiin monipuolisesti eri työmenetelmiä. Käsinukkeesityksen tarkoituksena on draamaa hyödyntäen tuoda käsiteltävä aihe konkreettisesti esiin. Käsinukkejen avulla oli mahdollista kuvata monipuolisesti kaverisuhteissa esiintyviä ristiriitoja, toimintamallia ristiriitaan sekä sovinnon tekemistä. Käsinuket myös mahdollistavat kaverin vahvuuksien ja hyvien ominaisuuksien sanoittamisen ja siten ne kuvaavat lapsille kiinnostavalla tavalla kaverisuhteita.

Toimintatuokion tarkoituksena oli harjoitella tunnistamaan vahvuuksia ja positiivisia piirteitä kaverissa ja itsessään sekä harjoitella oman mielipiteen ilmaisua. Mielikuvituskaverin rakentaminen tarjosi hyvän mahdollisuuden harjoitella oman mielipiteen esiin tuomista, kun kivalle kaverille etsitään ominaisuuksia.

7.5 Viides toimintatuokio: Mistä minä pidän? Mistä minä en pidä? Omien mieltymysten ilmaisu

Toimintatuokio aloitettiin kokoontumalla piirille ja yllätyslaatikkoon katsomalla, josta löytyi tällä kertaa Miska ja monta pientä sorminukkea. Erityisesti sorminuket kiinnostivat lapsia kovasti ja niitä haluttiin päästä tutkimaan nopeasti. Miska esitteli lapsille yhden pienen lelun, jolle hän kertoo keksimänsä nimen, lempileikin ja suurimman inhon kohteen. Yllätyslaatikossa oli varattuna monta pientä sorminukkea, joille keksittiin ensin yhdessä nimiä ja lempiasioita. Jokainen sai valita itselleen yhden sorminuken ja keksiä sille nimen ja kertoa nukesta haluamia asioita. Erityisesti nimien keksiminen oli lasten mielestä hauskaa, ja jokaiselle sorminukelle keksittiin myös mieluista tekemistä. Lelujen hyödyntäminen oli leikillinen lähestymistapa ja leluille vaikutti olevan melko helppo keksiä ominaisuuksia ja mieltymyksiä.

Halusin saada toimintatuokioon vielä enemmän lapsia osallistavaa tekemistä, joten lisäsin alkuperäiseen suunnitelmaan vielä KIM-leikin sorminukeilla. Keräsimme kaikki sorminuket yhteen ja pelasimme niillä vielä KIM-leikkiä, jossa esillä olleista esineistä piilotetaan yksi, ja pelaajien tehtävänä on muistaa, mikä esineistä puuttuu. Koska ehdimme tutustua sorminukkeihin hyvän aikaa, niin ne ehtivät jo tulla lapsille tutuiksi. KIM-leikkiä pelattiin monta kierrosta, koska se kiinnosti lapsia.

Toimintatuokion seuraavassa vaiheessa lapsille esiteltiin tehtävämoniste, johon on kuvattu eri toimintoja, joita usein tapahtuu päiväkotipäivän aikana. Toimintaa kuvaavan kuva vieressä on kolme hymynaamaa, joista lapsi sai valita itselleen mieluisan vaihtoehdon. Hymynaamojen avulla on tarkoitus ilmaista, mitä mieltä lapset ovat monisteessa esitetyistä toiminnoista. Tehtävämonisteessa oli kuvattuna: leikkiminen, piirtäminen, jumppa, lukeminen, keinuminen, nukkuminen ja pelaaminen. Moniste on kuvattuna kokonaisuudessaan liitteessä kolme. Kun moniste oli valmis, niin jokainen sai valita monisteeseen kolme mieluisaa tarraa. Moniste oli kiinnostava ja motivaatio sen tekemiseen oli korkea.

Lopuksi kokoonnuttiin piirille, kun monisteet oli saatu valmiiksi. Miska-pöllö tuli paikalle ihailemaan lasten täyttämiä tehtäväpapereita. Miska kertoi omasta paperistaan mistä hän itse pitää ja mistä ei oikein välitä. Tarkoituksena oli ilmaista, että jokainen voi pitää eri asioista. Lapset saivat esitellä oman monisteen ja halutessaan kertoa mistä he pitävät/ eivät pidä. Lopuksi Miska kysyi toimintatuokiosta palautteen ja soittaa triangelia toiminnan päättymisen merkiksi. Tehtävämoniste ja tarrojen valinta siihen osoittautui tämän toimintatuokion mieluisaksi tekemiseksi.

Toimintatuokiossa oli tarkoituksena harjoitella oman mielipiteen ilmaisua eri tavoin ja myös pohtia omia mieltymyksiään. Ensin harjoituksessa heittäydettiin toimintaan keksimällä lelulle ajatuksia, jolloin lapset pääsivät harjoittelemaan eläytymistä ja mielikuvituksen käyttöä. Tämän jälkeen lapset pääsivät konkreettisesti pohtimaan omia ajatuksiaan ja ilmaisemaan mieltymyksiään tehtäväpaperin avulla. Toimintatuokion harjoitukset tukevat itsetuntemusta, koska tarkoituksena on pohtia, mistä lapsi pitää ja miksi. Valittu harjoitus tukee myös oman mielipiteen ilmaisua ja tarjoaa lapselle aikaa ja tilaa oman mielipiteen ilmaisuun.

7.6 Kuudes toimintatuokio: Mitä Miska-pöllö on oppinut?

Toimintatuokio aloitettiin kokoontumalla piirille ja avaamalla yllätyslaatikko. Yllätyslaatikosta paljastuvalla Miska-pöllöllä oli selässään viitta ja hänellä oli paljon asiaa lapsille. Miska kertoi lapsille viitan olevan rohkeusviitta ja hän kertoi uskaltavansa kertoa nyt kavereille, mitä hän haluaa leikkiä ja mistä hän pitää. Muistelimme yhdessä lasten kanssa toimintatuokiolla tehtyjä asioita ja tarkasteelimme lasten tekemiä piirustuksia eri toimintatuokioilta. Toimintatuokioiden sisällöt olivat jääneet lapsille hyvin muistiin ja he saivat jokaisen toimintatuokion sisällön palautettua mieleen.

Miska kertoo lapsille, että jokaisella on oikeus kertoa omat mielipiteet ja toiveet ja ne ovat tärkeitä. Miska pyytää lopuksi, että lapset voisivat tehdä vielä hänestä muistoksi yhden piirustuksen. Koska tarrat ovat olleet kovassa suosiossa toimintatuokiolla, sai tähänkin piirustukseen valita kolme mieluisaa tarraa.

Lopuksi kokoonnuttiin viimeistä kertaa piirille. Lapset halusivat esitellä piirustuksensa ja kertoa valitsemistaan tarroista. Miska-pöllö kehuu ja kyseli lasten piirustuksista ja jokaisella oli sanottavaa omasta teoksestaan. Kerroin lapsille, että Miska-pöllö jää lasten päiväkotiryhmään, ja tämä oli selkeästi mieluisa tieto lapsille.

Viimeisen tuokion tavoitteena oli tehdä yhteenvetoa opituista taidoista ja toimia kokoavana lopetusena toimintatuokiolle. Toimintatuokiossa oli rauhallinen ilmapiiri ja ilmaisin selkeästi, että kyseessä

on viimeinen toimintatuokio. Halusin, että Miska-pöllö jää ryhmän käytettäväksi jatkossakin, ja Miska otettiin ilolla ryhmään vastaan.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli hyödyntää draamakasvatusta itseilmaisun harjoittelussa varhaiskasvatuksessa sekä suunnitella ja toteuttaa lasten itseilmaisun harjoitteluun soveltuvaa materiaalia. Materiaalia haluttiin myös testata pienryhmätuokioissa varhaiskasvatuksessa olevien lasten kanssa. Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet täyttyivät ja tuloksena syntyi kuuden tuokion draamakokous, johon on valittu ja suunniteltu toimintaa siten, että niiden avulla on mahdollista harjoitella ilmaisua monipuolisesti. Toimintatuokioilla on harjoiteltu esimerkiksi oman mielipiteen ilmaisua eri keinoin sekä harjoiteltu perustelemaan omia valintojaan. Tuokioille valittiin toimintaa siten, että itseään pääsi ilmaisemaan eri tavoin: sanallisesti, kuvallisesti, kehollisesti ja musiikillisesti. Toiminnassa on myös haluttu tuoda esiin näkökulmaa, että jokaisella on oikeus omaan mielipiteeseen ja omat ajatukset, toiveet ja mielipiteet ovat tärkeitä ja niitä kuunnellaan.

Opinnäytetyön keskeinen vaihe oli päästä testaamaan suunniteltua materiaalia käytännössä. Tämä toteutui ja kaikki kuusi toimintatuokiota pystyttiin Koronaviruksesta huolimatta järjestämään päiväkodissa. Jokaiselle sovitulle toimintatuokiolle oli osallistujia vähintään viisi ja suurin osa lapsista pääsi osallistumaan kaikille suunnitelluille toimintatuokioille.

Draamakasvatuksen menetelmiä hyödynnettäessä ja soveltaessa on mahdollista yhdistää eri toimintatapoja ja tehdä tuokioista monipuolisia ja kokonaisvaltaisia. Tällaiset toimintatuokiot mahdollistavat lapsille aktiivisen toimijuuden sekä myönteiset kokemukset osallisuudesta. Myönteinen ilmapiiri, kehuva ja kannustava ohjaustapa auttoi rakentamaan tuokioista myönteisiä, lämpimiä ja turvallisia, joissa jokainen saa olla oma itsensä. Toiminnan kokonaisvaltaisuus on tehnyt tuokioista lapsille mielekkäitä ja siten toteuttanut toimintaa lapsille luontaisella tavalla.

Kertyneen ohjauskokemuksen perusteella on mahdollista sanoa, että draamakasvatuksen menetelmät sopivat varhaiskasvatukseen erittäin hyvin. Toimintatuokioissa hyödynnettiin niin kuvallista, sanallista, musiikillista ja kehollista ilmaisua ja nämä valitut menetelmät olivat tähän tarkoitukseen hyvin soveltuvia ja lapset osallistuivat toimintaan innostuneesti ja motivoituneesti. Toimintatuokioiden vaihteleva sisältö piti lasten mielenkiinnon yllä ja mukana kulkenut Miska-pöllö sai kerrottua tärkeitä asioista lapsille soveltuvalla tavalla. Toimintatuokioiden lukumäärä oli tähän tarkoitukseen sopiva. Oma huoleni oli aluksi, että riittääkö lasten mielenkiinto kaikille toimintatuokioille, mutta havaitsin mielenkiinnon jopa hieman lisääntyneen viimeistä kolmea toimintatuokiota kohtaan.

Toimintatuokioiden määrää olisi ollut mahdollista vähentää siten, että yksittäisten tuokioiden kesto olisi hieman pidennetty ja sisältöjä yhdistelty, mutta tämä ei vaikuttanut olevan tarkoituksenmukainen toimenpide. Vaikutti sopivalta etenemistahdilta, että toimintatuokioita järjestettiin kolmen viikon ajan kaksi kertaa viikossa. Tiheämpi tahti olisi saattanut syödä lasten mielenkiintoa aiheesta ja tämä olisi myös kuormittanut varhaiskasvatuksen henkilöstöä, koska viikko-ohjelmia ja aikatauluja olisi pitänyt muokata. Jos tarkoituksena olisi ollut havainnoida itseilmaisun taitojen kehittymistä, niin tässä tapauksessa olisi ollut järkevää toteuttaa tuokiot pidemmällä aikavälillä ja tällöin olisi myös todennäköisesti ollut tarpeellista järjestää toimintatuokioita huomattavan paljon enemmän kuin kuusi kappaletta.

8.1 Toimintatuokioiden arviointi

Toimintatuokioita pitäessä havaitsin nopeasti, että käsinuken käyttäminen oli erinomainen valinta. Miska-pöllön juttelua kuunneltiin tarkkaavaisesti ja hän sai myös empatiaa lapsilta. Yllätyslaatikko puolestaan toi jokaiselle toimintatuokiolle mukanaan jännitystä ja sai lasten mielenkiinnon ja motivaation heräämään, koska he tiesivät, että laatikosta paljastuu joka kerralla jotain uutta ja erikoista.

Päätös pitää toimintatuokiot aina samoille lapsille osoittautui toimivaksi menetelmäksi. Lapsille oli tärkeää, että tuokioissa on mukana sama aikuinen ja samat lapset sekä Miska-pöllö. Ryhmän kokoonpanon merkityksestä kertoi se, että minulta kysyttiin useasti, että pääsevähän he ensi kerralla tapaamaan Miska-pöllöä.

Saman struktuurin käyttö toimintatuokioilla selkeytti toimintaa. Lapset tiesivät, että aluksi kokoonnumme yhteen, tämän jälkeen on toimintaa ja lopuksi kokoonnutaan vielä kerran yhteen. Huomasin, että struktuuri omaksuttiin nopeasti, joka helpotti siirtymää toiminnasta toiseen. Struktuurin havainnollistamiseksi voisi käyttää kuvaohjausta, jota en itse tällä kertaa päätenyt käyttämään. Seuraavan ryhmän kanssa todennäköisesti lisäisin kuvaohjauksen havainnollistamiskeinoksi.

Valitut menetelmät ja tekemiset olivat tavoitteita tukevia ja ne olivat pääosin lapsia kiinnostavia. Toisella toimintatuokiolla oli mahdollista tehdä havainto siitä, että tunnekortit eivät olleet täysin onnistunut valinta, ja tämä johtui mahdollisesti siitä, tunnekorteissa oli kuvattuina tyttöjä ja poikia. Sukupuolet aiheuttivat hämmennystä siltä osin, että koettiin, että tunnekorttia ei voinut valita, jos siinä oli edustettuna eri sukupuoli kuin itsellä. Korteista ilmenevä sukupuoli saattoi vaikuttaa tunnekortin valintaan enemmän kuin itse tunne. Tämä havainto on hyvä ottaa huomioon tunnekortteja valittaessa.

Valituista työmenetelmistä erityisesti musiikin hyödyntäminen oli onnistunut valinta. Soittimet jo itsessään herättivät mielenkiinnon toimintaa kohtaan ja palautteen ja tehtyjen havaintojen perusteella on mahdollista sanoa, että soittaminen ja laululeikit olivat lapsille selkeästi mielekkäitä. Laululeikit, joissa pääsi liikkumaan, hassuttelu ja soittamiseen eläytyminen toimi innostavana ja motivoivana toimintana.

Muutaman ensimmäisen toimintatuokion perusteella tuleviin toimintatuokioihin lisättiin piirtämistä, koska se oli lapsille selkeästi mieluisaa tekemistä, ja he toivoivat sitä. Ensimmäisellä toimintatuokiolla lapset myös toivoivat, että joskus toistekin saisi valita tarroja, joten tarrojen valitsemisen lisättiin myös viimeisen toimintatuokion sisältöön. Tarrojen valinnasta oli mielenkiintoista huomata, että lapset omaksuivat kolmen tarrojen valitsemisen nopeasti ja jokainen halusi perustella ja kertoa tekemisensä valinnoista.

Toimintatuokioita järjestettiin hieman eri tiloissa riippuen siitä, kuinka paljon tilaa toiminta tarvitsee. Ohjaukokemuksen perusteella havaitsin, että tilan vaihtelu oli sekä hyvä että huono asia. Vaihtelevuus lisäsi selkeästi lasten kiinnostusta ja motivaatiota toimintaan, mutta toisaalta vaihtelu haittasi struktuurin muodostumista. Vaikka toimintatuokioissa oli samat rakenteelliset osiot, niin tilan vaihtelu aiheutti pientä hämmennystä lapsissa. Erityisesti toiminnan vieminen saliin toisella kokoontumiskerralla vaikeutti itse toimintaan keskittymistä. Epäilen salin aiheuttaneen levottomuutta sen takia, että saliin yhdistyy mielikuva jumpasta. Vaikka salissa pääsi juoksemaan ja liikkumaan, niin siitä

huolimatta siellä keskittyminen oli selkeästi vaikeinta. Kolme viimeistä toimintatuokiota järjestettiin täysin samassa tilassa, ja tämä helpotti mielestäni erityisesti toiminnan aloittamista. Ohjauskokemuksen perusteella uskallan suositella toiminnan järjestämistä aina samassa tilassa, koska se helpottaa toimintaan orientoitumista ja struktuurin rakentumista. Käyttämällä samaa tilaa voi myös vakiinnuttaa lapsille omat paikat, joka voi myös helpottaa toiminnanohjausta.

8.2 Eettiset lähtökohdat

Opinnäytetyöprosessia varten on perehdytty ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiin suosi-
tuksiin sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimaan ohjeeseen: Ihmiseen kohdistuvan tutki-
muksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. (Arene 2020 ja
Tenk 2019.) Tässä opinnäytetyössä eettisten kysymysten pohtiminen on ollut keskeistä ja toimintaa
on haluttu tietoisesti tuoda läpinäkyväksi.

Koska opinnäytetyö toteutetaan Kuopion kaupungin varhaiskasvatuksen yksikössä alaikäisten lasten
kanssa, on opinnäytetyötä varten haettu ja saatu tutkimuslupa Kuopion kaupungin kasvatusjohtaja
Juha Parkkisenniementä. Tutkimusluvan hakuprosessissa huomioitiin opinnäytetyön hyväksyty työ-
suunnitelma sekä tiedonkeruutapaan liittyvä suunnitelma.

Tässä opinnäytetyössä eettiset kysymykset liittyvät suuresti siihen, että toimitaan alaikäisten lasten
kanssa. Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta on määritellyt ohjeistuksessaan alaikäisten tutkimi-
seen liittyviä eettisiä periaatteita, joiden mukaan alaikäiselle tulee antaa tietoa tehtävästä tutkimuk-
sesta sellaisella tavalla, jonka hän kykenee ymmärtämään. Lisäksi on huomioitava, että alle 15-vuo-
tiaan lapsen osallistumisesta tutkimukseen päättää aina ensisijaisesti lapsen huoltaja. (Tenk 2019,
9–10.) Jokaisen toimintaan osallistuvan lapsen huoltajalta on kysytty kirjallinen lupa toimintatuokioi-
hin osallistumisesta ja opinnäytetyön lähtökohdista, sisällöstä sekä tavasta kerätä tietoa on ilmoi-
tettu huoltajille. (Katso liite 1.) Vaikka lasten huoltajilta on saatu lupa toimintaan osallistumisesta, on
jokaisella lapsella oikeus olla osallistumatta toimintatuokioihin, jos näin haluaa. Opinnäytetyöhön
osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja kaikessa toiminnassa huomioidaan lasten etu ja lasten it-
semääräämisoikeutta kunnioitetaan.

Toimintatuokioihin osallistuvista lapsista ei kerätä mitään henkilötietoja, ja heidän yksityisyydestään
huolehditaan. Lapsia ei voi tunnistaa opinnäytetyöstä, eikä opinnäytetyöstä ilmene lapsiryhmän ni-
meä. Lapsia ei käsitellä yksilötasolla, vaan heiltä pyydetään yleisesti kommentteja ja palautetta toi-
mintaan liittyen. Tarkoituksena on kuvailla toimintatuokioita tehtyjen havaintojen ja lasten antaman
palautteen perusteella, mutta analysointi kohdistuu toimintaan, ohjaukseen ja työmenetelmiin, ei
lapsiin. Havaintojen perusteella on mahdollista arvioida valittujen työmenetelmien soveltuvuutta.

Luotettavuuskysymyksien osalta on tarpeellista pohtia kohderyhmän rajallista kokoa. Toimintatuoki-
oihin osallistuvien lasten määrän perusteella ei ole mahdollista tehdä mitään yleispäteviä päätelmiä,
jolloin havainnot kohdistuvat ensisijaisesti juuri tähän pienryhmään. Tarkoituksena on testata draa-
malähtöisiä työmenetelmiä juuri tämän kohderyhmän itseilmaisun tukemisen välineenä.

8.3 Hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Tämän opinnäytetyöprosessin pohjalta kehittämisideaksi nousi eri draamakokonaisuuksien rakentaminen eri aiheista. Draamakokonaisuuden laajuuden ja toimintatuokioiden tavoitteiden perusteella voi valita sopivan määrän tuokioita ja toteuttamistahdin. Opinnäytetyö herätti myös pohtimaan, että esimerkiksi seurantatutkimus lasten itseilmaisun tukemisesta draamakasvatusta hyödyntäen olisi erittäin mielenkiintoinen tutkimusasetelma. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä valmistunut materiaali jää toimeksiantajan käytettäväksi päiväkotiin ja Miska-pöllöä on mahdollista hyödyntää ryhmässä eri aihealueiden yhteydessä, kun hahmo on jo tullut tutuksi lapsille. Opinnäytetyö tarjosi arvokasta kokemusta toiminnan suunnittelusta, ohjaamisesta sekä raportoinnista. Draamakasvatuksen työmenetelmien testaaminen lapsiryhmän kanssa vahvisti työmenetelmien soveltuvan varhaiskasvatukseen käytettäväksi.

LÄHTEET

Antinniemi, Sini 2018. Draamakasvatuksen vaikutukset varhaiskasvatustieteen itsetunnon kehittymiseen. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201805312145.pdf>. Viitattu 21.1.2021.

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene Ry. <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%c3%84YTET%c3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>. Viitattu 8.1.2021.

Gleisner, Annika & Salminen, Tea 2018. Draaman materiaalipaketti varhaiskasvattajille. Opinnäyte-työ. Sosionomin koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/148563/Opinnaytetyo%20Gleisner_Salmi-nen.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 8.1.2021.

Heikkinen, Hannu 2004. Vakava leikkisyys – draamakasvatusta opettajille. Kansanvalistusseura.

Heinonen, Sirkka-Liisa 2000. Ilmaisuleikit tarinan talossa. Akateeminen väitöskirja. Opettajankoulu-tuslaitos. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67010/951-44-4858-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 9.1.2021.

Jumpata. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen. <https://kuvapankki.papunet.net/haku/jumpata>. Viitattu 8.1.2021

Kuopion kaupunki 2019. Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7632909/Kuopion_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/f293342d-4520-41ae-9fe3-78d2a2785506. Viitattu 23.2.2021

Keinua. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen. <https://kuvapankki.papunet.net/haku/keinua>. Viitattu 8.1.2021

Koivula, Merja, Laakso, Marja-Leena 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaiku-tussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa: Merja Koivula, Anna Siippainen & Paula Eerola-Pen-nanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus – oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vasta-paino, 108–128

Kurvinen, Minna 2016. Draamakasvatus on leikkiä ja tavoitteellista kasvatusta. Talentia-Lehti- verk-kolehti 20.7.2016. <https://www.talentia-lehti.fi/draamakasvatus-on-leikkia-ja-pedagogisia-tavoit-teita/>. Viitattu 23.3.2021

Leikkiä. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen. <https://kuvapankki.papunet.net/haku/leikki%C3%A4>. Viitattu 8.1.2021.

Lukea. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen. <https://kuvapankki.papunet.net/haku/lukea>. Viitattu 8.1.2021

Martinez-Abarca, Terhi & Nurmi, Riikka 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Draamakasva-tusta 1–7-vuotiaille. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Määttä, Sami, Koivula, Merja, Huttunen, Kerttu, Paananen, Mika, Närhi, Vesa, Savolainen, Hannu, Laakso, Marja-Leena 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017:17. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/las-ten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf. Viitattu 2.2.2021.

- Nukkua. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen. <https://kuvapankki.papunet.net/haku/nukkua>. Viitattu 8.1.2021
- Nurmi, Jari-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Pulkkinen Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Oph julkaisuaika tuntematon. Varhaiskasvatus. Verkkojulkaisu. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>. Viitattu 21.11.2020.
- Pelata. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen. <https://kuvapankki.papunet.net/haku/pelata>. Viitattu 8.1.2021
- Piirtää. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen. <https://kuvapankki.papunet.net/haku/piirt%C3%A4%C3%A4>. Viitattu 8.1.2021
- Saha, Eeva 2016. Voimadraamaa. T:mi Raija Airaksinen/ Draamatyö.
- Saha, Eeva 2016b. Harjoituspussi. T:mi Raija Airaksinen/ Draamatyö.
- Saha, Eeva. Draamakasvatuksen käsite. Yksityinen viesti. 21.11.2020. Viestin saaja: Leena-Maija Ruokolainen.
- THL 2020. Varhaiskasvatus 2019 – varhaiskasvatuksessa käytetään palveluseteliä yhä useammin. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tilastoraportti 33/2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140541/Tr33_20.pdf?sequence=5&isAllowed=y. Viitattu 21.11.2020.
- Tenk 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3:2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf. Viitattu 8.1.2021.
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta – näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Verkkokirja. Tampere University Press. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.1.2021
- Turja, Leena, Vuorisalo, Mari 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa: Merja Koivula, Anna Siippainen & Paula Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino, 36–55.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Lidp447035696>. Viitattu 22.11.2020.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. Viitattu 21.11.2020

LIITE 1: TIEDOTE HUOLTAJILLE

Opinnäytetyöhön osallistuminen**Tekijä: Leena-Maija Ruokolainen****Savonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)****Tietoa opinnäytetyöstä:**

Toteutan kevään 2021 aikana opinnäytetyöni lapsenne ryhmässä. Opinnäytetyöni aiheena on lasten itseilmaisun tukeminen draamakasvatuksen työmenetelmien avulla. Tarkoituksena on järjestää lapsille helmikuussa pienryhmätuokioita, joissa itseilmaisua harjoitellaan eri menetelmiä hyödyntäen.

Toimintatuokioihin osallistuvista lapsista ei kerätä henkilötietoja, ja huolehdin heidän yksityisyydestään. Lapsia ei voi tunnistaa opinnäytetyöstä, eikä opinnäytetyöstäni ilmene lapsiryhmän nimeä. Lapsia ei käsitellä yksilötasolla, vaan pyydän heiltä yleisesti kommentteja ja palautetta toimintaan liittyen. Tarkoitukseni on kuvailla toimintatuokioita tekemieni havaintojen ja henkilökunnan ja lasten palautteen perusteella, mutta analysointi kohdistuu toimintaan, ohjaukseeni ja työmenetelmiin, ei lapseen. Havaintojen perusteella on mahdollista arvioida valittujen työmenetelmien soveltuvuutta.

Vastaa mielelläni kaikkiin mieltänne askarruttaviin kysymyksiin!

Leena-Maija.Ruokolainen@edu.savonia.fi

Lapseni _____

Saa [] osallistua opinnäytetyöhön kuuluviin toimintatuokioihin päiväkodissa etukäteen ilmoitettuna ajankohtana

Ei saa [] osallistua opinnäytetyöhön kuuluviin toimintatuokioihin päiväkodissa etukäteen ilmoitettuna ajankohtana

Päivämäärä ja paikka _____

Vahvistan luvan allekirjoituksellani

Allekirjoitus

Nimenselvennys

LIITE 2: DRAAMAKOKONAISUUS: MISKA-PÖLLÖN TARINA

Kehystarina Miskasta:

Miska kertoo: *Minun nimeni on Miska! Olen taitava keksimään erilaisia leikkejä ja minun mielestäni on parasta rakentaa palikoilla tai leikkiä ulkona ritareita. Minä tykkään myös piirtää, vaikka en oikein edes ole hyvä siinä. Minulla on paljon ideoita ja keksin paljon leikkejä, mutta minä olen myös tosi ujo. Minua jännittää ihan kamalasti kertoa omia ajatuksiaan muille ja päiväkodissa minä annan kavereiden aina päättää leikit. Minua välillä ärsyttää, kun en uskalla kertoa muille, mitä minä haluaisin leikkiä. Joskus toiset keksivät ihan tyhmiä leikkejä ja minulla olisi parempia ideoita. Minua jännittää kertoa mistä minä itse oikeasti pidän ja yleensä sanon siksi samat asiat, kuin minun kaverini. Minä haluaisin oppia kertomaan, mistä minä oikeasti pidän ja mitä minä haluan leikkiä päiväkodissa! Onko teitä koskaan jännittänyt kertoa omia toiveita tai ideoita muille?*

Tuokioiden strukturointi:

Tuokiot aloitetaan alkupiiristä ja lopetetaan loppupiiriin. Alkupiirit alkavat Miskan lyhyestä puheenvuorosta, jonka jälkeen siirrytään toimintavaiheeseen. Tuokiot lopetetaan loppupiirillä, jolla Miska kerää palautteen lapsilta ja soittaa toiminnan lopettamisen merkiksi triangelia. Struktuurin selkeyttämiseksi voi käyttää kuvaohjausta, jolloin lasten on helpompi hahmottaa tuokion eteneminen.

Ensimmäinen toimintatuokio: Omakuvan tekeminen ja mielipiteen ilmaisu

Ensimmäisellä toimintatuokioilla lapset pääsevät tutustumaan toimintatuokioilla joka kerta mukana olevaan Miska-pöllöön, jolla on joka toimintatuokiolla asiaa ja kerrottavaa lapsille. Tuokio aloitetaan lukemalla Miskasta kertova pieni tarina. Miskan lisäksi toimintatuokioilla on mukana joka kerta yllätyslaatikko, josta löytyy toimintatuokiossa käytettävät materiaalit.

Tavoitteet:

- Miska-pöllöön tutustuminen
- Turvallisen ja turvallisen ilmapiirin luominen draamatyöskentelylle
- Omakuvan tekeminen ja mieluisten tarrojen löytäminen
- Harjoitella oman mielipiteen ilmaisua
- Harjoitella perustelevaan valintoja

Toiminta:

Aloita toiminta asettumalla piiriin ja avaamalla yllätyslaatikko. Ensimmäisen toimintatuokion toiminta on omakuvan tekeminen. Omakuvien tekemisen yhteydessä näkyvillä on peilejä, jotta lapset voivat katsoa itseään peilistä samalla kuin he piirtävät. Omakuvan piirtämisen jälkeen lapset saavat valita piirustukseensa mieluisia tarroja. Pyydä lapsia valitsemaan piirustukseensa sellaisia tarroja, jotka kuvaavat jotain sellaista asiaa, josta lapsi pitää. Myös Miska-pöllö tekee omakuvan ja valitsee tarroja.

Omakuvien piirtämisen ja tarrojen valinnan yhteydessä juttele jokaisen lapsen kanssa omakuvasta sekä valituista tarroista. Jokaiselle luodaan näin mahdollisuus keskustella omista ajatuksistaan ja valinnoistaan jo tekemisen aikana. Toimintatuokioon valitun harjoituksen tarkoituksena on auttaa lasta kertomaan ja kuvaamaan omia ajatuksiaan sekä harjoitella hyödyntämään piirtämistä itseilmaisukeinona. Tuokiossa yhdistyy myös hienomotoriikan harjoittelu.

Palatkaa piirille. Aluksi Miska-pöllö voi kertoa omasta piirustuksestaan ja siitä, millaisia tarroja hän valitsi ja miksi. Miska voi näin toimia esimerkkinä lapsille. Pyydä lapsia kertomaan tekemästään kuvasta ja kysy valituista tarroista. Muista kehua jokaista!

Kun toimintatuokio on lopussa, Miska-pöllö kertoo lapsille, että häntä jännitti aluksi piirtää ja valita tarroja, mutta nyt hänellä on hyvä mieli asiasta. Miska kysyy lasten mielipiteen toimintatuokiosta. Mielipiteen voi ilmaista sanallisesti tai näyttämällä peukaloa ylös tai alas. Palautteen keräämisen jälkeen Miska soittaa toiminnan lopetuksen merkiksi triangelia kolme kertaa.

Tarvittavat materiaalit ja tila:

- Tila, jossa on rauhallista ja sopiva ympäristö piirtämiselle
- Käsinukke ja yllätyslaatikko
- Piirtämiseen tarvikkeita: paperia, puuvärit, tussit
- Erilaisia tarroja eri aihealueista
- Triangeli/muu haluamasi soitin lopetukseen

Toinen toimintatuokio: Miltä minusta tuntuu tänään? Omien tunteiden ilmaisu

Tarina:

Miska kertoo: *”Minä heräsin tänään aamulla kamalan pahantuulisena ja kiukkuisena. Minua ärsytti aivan kaikki, enkä olisi halunnut nousta ylös. Minä kiukuttelin äidille, mutta nousin sitten kuitenkin aamupalalle. Kun minä olin syönyt aamupalan, niin huomasin, että minua ei oikeastaan enää kiukuttanut, eikä väsyttänyt. Minusta tuntuu nyt vähän hassulta, että olin edes niin kiukkuinen. Oletteko te lapset, olleet joskus pahalla tuulella? Milloin? Miksi? Mitä silloin voi tehdä, jos joku asia harmittaa kovasti?”*

Tavoitteet:

- Harjoitella eri tunteiden tunnistamista ja nimeämistä
- Harjoitella oman tunnetilan ilmaisua tunnekorttien avulla sekä sanallisesti
- Pohtia syy- ja seuraussuhteita
- Harjoitella empatiataitoja asettumalla toisen asemaan

Toiminta:

Aloita toiminta asettumalla piiriin ja avaamalla yllätyslaatikko. Varaa yllätyslaatikkoon pussi, joka sisältää tunnekortteja. Anna lasten nostaa pussista kortteja vuoron perään. Keskustelkaa kortista ja nimetkää siinä esiintyvä tunne.

Kun kortit on käyty yhdessä läpi ja tunteet nimetty, pyydä lapsia asettamaan oma nimensä/merkkinsä sen tunteen päälle, joka hänellä on sillä hetkellä. Jokainen tunne, jonka kohdalle tulee lapsen nimi, laitetaan sinitarralla isolle paperille, josta voidaan tarkastella kaikkia eri tunteita, joita lapsilla sillä hetkellä on.

Tunnekorttien katselun jälkeen lapset pääsevät liikkumaan tilassa. Laita tilan seinään/lattiaan surunaama, iloinen hymynaama sekä neutraalia ilmettä ilmaiseva naama. Kerro lapsille, että tarkoituksena on siirtyä sen ilmeen luo, joka kuvaa kuvassa esitettyä toimintaa. Esitä lapsille yksi kerrallaan toimintaa kuvaava kortti, jonka jälkeen lapset saavat valita millaista kuvassa esitetty toiminta heidän mielestään on ja siirtyä sitä kuvaavan ilmeen luo tilassa. Tunteiden käsittelyyn ja oman mielipiteen ilmaisuun yhdistyy harjoituksessa liike ja toiminta, jonka tarkoituksena on ylläpitää lasten mielenkiintoa ja keskittymistä.

Palatkaa lopuksi piirille. Miska palaa toimintaan ja pyytää lapsia valitsemaan korteista sen tunteen, joka heillä on toimintatuokion lopuksi. Myös Miska valitsee myös yhden tunteen ja kertoo siitä lyhyesti. Miska kysyy lapsilta lopuksi palautteen toiminnasta ja soittaa toiminnan lopettamisen ilmaisuksi kolme kertaa triangelia.

Tarvittavat materiaalit ja tila:

- Varaa tarpeeksi suuri tila, jossa lapset mahtuvat liikkumaan
- Käsinnukke ja yllätyslaatikko
- Värikäs pussi tunnekortteille, tunnekortit ja erilaista toimintaa kuvaavat kortit
- Lasten nimikortit
- Iso paperi
- Ilmeitä kuvastavat kortit lattiaan
- Triangeli/muu haluamasi soitin lopetukseen

Kolmas toimintatuokio: Itseilmaisu soittimien avulla

Tarina:

Miska kertoo: *”Minä olin viikonloppuna muskarissa, mutta siellä oli paljon lapsia, enkä minä uskaltanut tehdä siellä oikein mitään. Siellä oli hienoja soittimia, mutta en halunnut soittaa oikein mitään. Lauloin ihan vähän ja hiljaa muiden mukana. Illalla minua harmitti kotona, että en soittanut rytmimunilla, vaikka minun kovasti teki mieli. Ensi kerralla minä aion kyllä soittaa!! Uskaltaisinkohan minä soittaa teidän kanssanne jotain? Tarvitseeko soittamista teidän mielestänne jännittää?”*

Tavoitteet:

- Harjoitella vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja
- Harjoitella toisten kuuntelemista ja oman vuoron odottamista
- Päästä ilmaisemaan itseään soittimien avulla
- Tarjota tilaisuus heittäytyä ja eläytyä toimintaan

Toiminta:

Aloita toiminta asettumalla piiriin ja avaamalla yllätyslaatikko. Esitä Miskan kanssa tarina muskarista. Varaa laatikkoon soittimia, joista jokainen lapsi saa ottaa yhden. Miska pyytää lapsia vuoron perään soittamaan soittimellaan, jotta kuullaan miltä soitin kuulostaa. Tämän jälkeen Miska pyytää lapsia soittamaan eri tunnetiloja, kuten ”miten voisi soittaa iloisesti?” ”Millaiselta kuulostaa vihainen soitto?” ”Millaista on väsynyt soittaminen. Voit keksiä haluamiasi tunteita tähän osioon.

Soittamiseen on mahdollista yhdistää myös liike ja kehollisuus, joten voitte keksiä lasten kanssa yhdessä erilaisia liikkeitä soittimien kanssa ja keksiä eri tapoja soittaa soitinta. Myös Miska voi soittaa ja liikkua soittimen kanssa. Valitkaa lasten kanssa mieluisin kappale, ja voitte soittaa ja laulaa yhdessä. Voit valita etukäteen muutaman kappaleen, josta lapset voivat valita mieluisan.

Palatkaa piirille. Lopuksi Miska pyytää lapsia palauttamaan soittimet ja kertoo, miten hyvältä hänestä oli tuntunut soittaa yhdessä lasten kanssa. Miska kysyy lapsilta palautteen toiminnasta ja soittaa lopuksi triangelia.

Tarvittavat materiaalit ja tila:

- Varaa tila, jossa on mahdollista liikkua ja meteli ei nouse soittimien myötä liian kovaksi
- Käsinukke ja yllätyslaatikko
- Erilaisia soittimia
- Triangeli/muu haluamasi soitin lopetukseen

Neljäs toimintatuokio: Millainen on kiva kaveri?

Tarina Miskasta ja Severistä:

Esitä lapsille lyhyt käsinukke-esitys kaverusten välisestä riidasta. Minun tarinassani Miskalle ja Severille oli tullut riita, koska Severi oli määrällyt Miskaa ja Miska ei ollut uskaltanut kertoa mitä hän haluaisi oikeasti leikkiä. Severi oli sanonut, että hän ei ole enää Miskan kaveri, jos tämä ei suostu hänen leikkiinsä. Tästä oli seurannut paha mieltä ja Miskaa itketti. Tarinan voi pysäyttää tähän kohtaan, ja kysyä lapsilta apua tilanteen selvittämiseksi. Lopuksi kaverusten riita sovitellaan ja molemmat pyytävät toisiltaan anteeksi. Pyri kuvaamaan esityksessä myös, miten ristiriitatilanteessa voi toimia riitelyn sijaan. Esityksen lopuksi käsinuket kertovat toisilleen, miksi he pitävät toisistaan ja millaisena ystävänä he pitävät toista. Voit kehittää esitykseen omaa ryhmääsi koskettavan tarinan.

Tavoitteet:

- Harjoitella toimimaan ristiriitatilanteessa
- Harjoitella sosiaalisia taitoja
- Harjoitella pohtimaan omaa ja toisten toimintaa kaveruuden näkökulmasta
- Harjoitella ilmaisemaan omaa mielipidettään

Toiminta:

Aloita toiminta asettumalla piiriin ja avaamalla yllätyslaatikko, josta löytyy tällä kertaa kaksi käsinukkea. Esitä lapsille kaverusten välinen tilanne ja pyri luomaan aiheesta keskustelua lasten kanssa.

Seuraavaksi harjoitellaan pohtimaan, mitä kaverin kanssa on kiva tehdä ja mitä ei. Tässä tehtävässä voi laittaa Miska-pöllön kiertämään piirillä. Miska kiertää piirillä ja jokainen saa vuorotelleen sanoa, mitä kaverin kanssa on kiva tehdä ja mitä ei. Tehtävässä voi hyödyntää erilaisia tunnekortteja, joissa kuvataan toimintaa. Kortit voivat auttaa lapsia ideoimaan kaverin kanssa tehtäviä asioita. Korteista voi pohtia mikä on kiva toimintaa ja mikä ei. Kun mielekkäitä tekemisiä on kerätty tarpeeksi, voitte siirtyä seuraavaan vaiheeseen.

Miska pyytää seuraavaksi lapsia piirtämään hänelle kivan kaverin. Korosta, että jokainen saa piirtää sellaisen kaverin kuin itse haluaa. Halutessasi voitte myös piirtää yhteisen kivan kaverin, jonka tekemiseen kaikki saavat osallistua.

Kun kaverit ovat valmiita, kokoontukaa piirille. Miska-pöllö saapuu paikalle ihastelemaan piirustuksia ja pyytää lapsia kertomaan kavereista. Miska-pöllö myös kysyy lapsilta palautteen toimintatuokiosta ja soittaa lopuksi triangelia.

Tarvittavat materiaalit ja tila:

- Rauhallinen tila, jossa mahtuu työskentelemään ison paperin äärellä
- Kaksi käsinukkea ja yllätyslaatikko
- Piirustusvälineitä
- Kuvakortteja erilaisista tekemisistä
- Triangeli/muu haluamasi soitin lopetukseen

Viides toimintatuokio: Mistä minä pidän? Mistä minä en pidä? Omien mieltymysten ilmaisu

Tarina:

Miskalla on mukana pieni lelu ja hän kertoo siitä: *”Tämän nimi on Totti! Totti tykkää legoista, palikoista, uimisesta, ulkoilusta ja karkeista. Totin lempiherkku on mansikat. Totista on hauskaa kertoa teille, kun minä keksin sen ihan itse. Minusta on paljon vaikeampi kertoa muille, mistä minä ihan oikeasti pidän ja siksi minä sanon usein saman vastauksen, kuin toisetkin lapset. Onko teidän mielestänne vaikea kertoa, mistä itse pitää?”*

Tavoitteet:

- Harjoitella oman mielipiteen ilmaisua leikin kautta
- Heittäytyä mukaan toimintaan keksimällä lelulle ajatuksia ja ominaisuuksia
- Käyttää mielikuvitusta
- Tarjota välineitä itsetuntemuksen harjoitteluun pohtimalla omia mieltymyksiä

Toiminta:

Aloita toiminta asettumalla piiriin ja avaamalla yllätyslaatikko. Varaa yllätyslaatikkoon pieniä leluja niin monta, että jokaiselle lapselle riittää oma lelu. Aluksi voitte yhdessä keksiä leluille nimiä ja ominaisuuksia. Käytin itse apuna sorminukkeja. Lelulle saa valita lempiasioita ja myös niitä asioita, joista lelu ei yhtään pidä. Voit pyytää jokaista lasta kertomaan omasta lelustaan. Auta lapsia keksimään lelulle nimi ja mieltymyksiä apukysymysten avulla. Myös kuvia voi käyttää apuna valintojen tekemiseen.

Toimintatuokion seuraavassa vaiheessa jokaiselle annetaan oma paperi, jossa on kuvattuna eri toimintoja, joita usein tapahtuu päiväkotipäivän aikana. Toiminnan vieressä on kuvattuna hymynaamoja, joista lapsi saa valita itselleen sopivan vaihtoehdon. Myös Miska-pöllö voi täyttää monisteen. Voit tulostaa tekemäni monisteen liitteiden kohdasta 3. Pyydä lapsia valitsemaan monisteesta, mitä mieltä he ovat esitetystä toiminnasta. Kerro lapsille, mitä hymiöillä tarkoitetaan.

Lopuksi Miska-pöllö tulee paikalle ihaillemaan lasten täyttämiä tehtäväpapereita. Miska kertoo omasta paperistaan mistä hän itse pitää ja mistä ei oikein välitä. Pyydä lapsia kertomaan omista valinnoistaan ja pohdi lasten kanssa, miksi he pitävät/ eivät pidä jostain tekemisestä. Keskustelusta on hyvä nostaa esiin, että jokainen voi pitää eri asioista. Lopuksi Miska-pöllö kysyy toimintatuokiosta palautteen ja soittaa triangelia toiminnan päättymisen merkiksi.

Tarvittavat materiaalit ja tila:

- Rauhallinen tila, jossa tarpeeksi väljyyttä työskentelyyn
- Käsinnukke ja yllätyslaatikko
- Pieniä leluja
- Erilaisia kuvakortteja, joissa kuvattuna esimerkiksi leikkejä, ruokia, eläimiä yms.
- Tehtävämonisteet lapsille
- Triangeli/muu haluamasi soitin lopetukseen

Kuudes toimintatuokio: Mitä Miska on oppinut?

Tarina:

Miska kertoo: *”Minulla on tämmöinen viitta, se on mun rohkeusviitta!! Minä uskallan kertoa Severille, mitä minä haluan tehdä, uskotteko?! Kiitos kun olette harjoitelleet minun kanssani!”*

Viimeisellä toimintatuokiolla Miska-pöllöllä on selässään viitta ja hänellä on paljon asiaa lapsille. Yllätyslaatikosta paljastuu Miskan aikaisemmin esiintynyt kaveri ja esitän lapsille esityksen käsinukeilla, joissa Miska yhdessä kaverin kanssa valitsee kivan leikin ja Miska uskaltautuu kertomaan kaverille, mitä hän oikeasti haluaisi leikkiä. Miskan kaveri ilahtuu Miskan ideasta ja he alkavat yhdessä leikkiä Miskan ideoimaa leikkiä. Miska kertoo lapsille, että jokaisella on oikeus kertoa omat mielipiteet ja toiveet ja ne ovat tärkeitä.

Tavoitteet:

- Viimeisen tuokion tavoitteena on toimia kokoavana lopetuksena toimintatuokioille.
- Miska-pöllöstä olisi tarkoitus jäädä mukava muisto lapsille.

Toiminta:

Aloita toiminta asettumalla piiriin ja avaamalla yllätyslaatikko. Esitä Miskan ja kaverin kanssa pieni esitys ja näytä lapsille Miskan rohkeusviittaa. Palauttakaa mieleen aikaisemmilla toimintatuokioilla tehtyjä asioita. Tässä voit hyödyntää toimintatuokioilla tehtyjä piirustuksia ja näyttää eri tuokioilla käytettyjä materiaaleja. Voit kysyä toimintatuokioista palautetta muistelun yhteydessä.

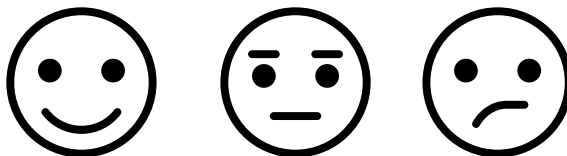
Miska kertoo, että lapset saavat tehdä muistoksi yhteisistä hetkistä vielä yhden piirustuksen. Voit pyytää lapsia esimerkiksi piirtämään kuvan pöllöstä tai halutessasi voit antaa lapsille väritettäväksi pöllökuvat. Kerro lapsille, että piirustukseen saa valita haluamiaan tarroja.

Kokoontukaa lopuksi piirille. Pyydä lapsia esittelemään piirustukset ja kysy valituista tarroista. Kerro lapsille, että he saavat muistoksi Miska-pöllön päiväkotiryhmään ja toimintatuokioilla tehdyt piirustukset saa viedä mukanaan kotiin.

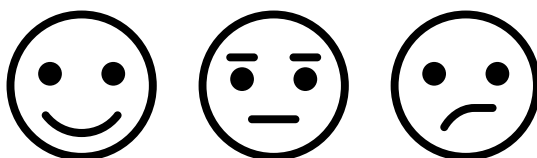
Tarvittavat materiaalit ja tila:

- Rauhallinen tila, jossa mahtuu piirtämään
- Käsinuket ja yllätyslaatikko
- Paperia ja kyniä
- Triangeli/muu haluamasi soitin lopetukseen

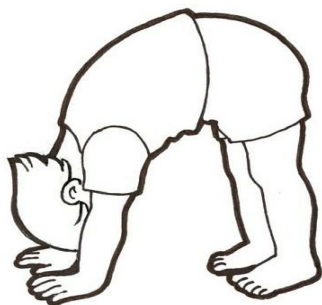
LIITE 3: TEHTÄVÄMONISTE

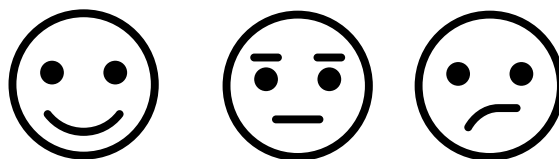
(Leikkiä. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen)

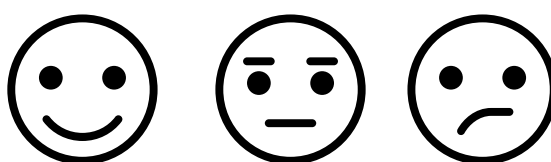
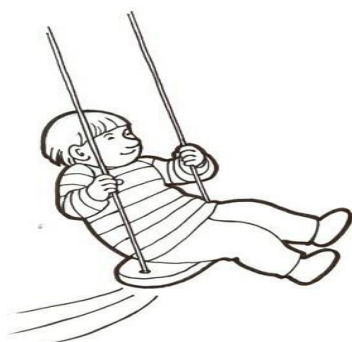
(Piirtää. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen)

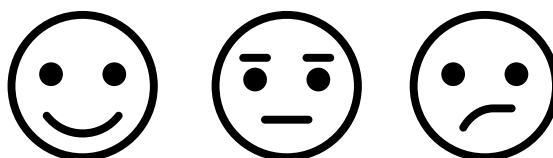
(Jumpata. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen)

(Lue. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen)

(Keinua. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen)

(Nukkua. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen)

(Pelata. Kuva: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen)